

Wyniki Standardowe 2014 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 785
POMORZE I MAZURY**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

WARSZAWA 2016

Wyniki Standardowe 2014 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN

**REGION FADN 785
POMORZE I MAZURY**

Część II. Analiza Wyników Standardowych

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ:

mgr inż. Irena Mikołajczyk

mgr inż. Alicja Wituszyńska

Warszawa 2016

Redakcja techniczna

Grażyna Nachtman

Rafał Tarasiuk

Projekt okładki

Dział Wydawnictw

ISBN 978-83-7658-609-0

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej

- Państwowy Instytut Badawczy

Zakład Rachunkowości Rolnej

00-002 Warszawa, ul. Świętokrzyska 20

Tel.: +48 (22) 505 45 70

Tel./faks: +48 (22) 826 93 22

E-mail: portal@fadn.pl

Internet: www.fadn.pl; www.polskifadn.eu

Spis treści

Uwagi wstępne	7
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN	8
1.1. Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Pomorze i Mazury (785)	8
1.2. Pole obserwacji Polskiego FADN	9
2. Analiza Wyników Standardowych	10
2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych.....	10
2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych	10
2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych	12
2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej	34
2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	34
2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej	36
Wnioski	57

Spis wykresów

Wykres 1.1-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Pomorze i Mazury	8
Wykres 1.2-1	Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN	9
Wykres 2.1-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych.....	10
Wykres 2.1-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych	11
Wykres 2.1-3	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU).....	11
Wykres 2.1-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych	12
Wykres 2.1-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych	13
Wykres 2.1-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych	14
Wykres 2.1-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	15
Wykres 2.1-8	Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych.....	16
Wykres 2.1-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych.....	17
Wykres 2.1-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych	17
Wykres 2.1-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	18
Wykres 2.1-12	Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych.....	19
Wykres 2.1-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych	20
Wykres 2.1-15	Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	21
Wykres 2.1-17	Koszty energii elektrycznej i paliw 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	22
Wykres 2.1-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych.....	23
Wykres 2.1-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych	23
Wykres 2.1-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych	24
Wykres 2.1-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych	25
Wykres 2.1-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	26
Wykres 2.1-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych	27
Wykres 2.1-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych.....	28
Wykres 2.1-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych.....	29
Wykres 2.1-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych.....	29
Wykres 2.1-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	30
Wykres 2.1-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	31
Wykres 2.1-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	32
Wykres 2.1-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych	32
Wykres 2.1-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych.....	33
Wykres 2.2-1	Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej.....	34
Wykres 2.2-2	Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)	35
Wykres 2.2-3	Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU).....	35

Wykres 2.2-4	Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej	36
Wykres 2.2-5	Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej	37
Wykres 2.2-6	Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej	38
Wykres 2.2-7	Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 2.2-8	Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	39
Wykres 2.2-9	Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	40
Wykres 2.2-10	Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	41
Wykres 2.2-11	Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	42
Wykres 2.2-12	Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-13	Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	43
Wykres 2.2-14	Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej	44
Wykres 2.2-15	Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-16	Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	45
Wykres 2.2-17	Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	46
Wykres 2.2-18	Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej	47
Wykres 2.2-19	Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-20	Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej	48
Wykres 2.2-21	Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej	49
Wykres 2.2-22	Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	50
Wykres 2.2-23	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej	51
Wykres 2.2-24	Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej	52
Wykres 2.2-25	Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-26	Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej	53
Wykres 2.2-27	Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	54
Wykres 2.2-28	Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	55
Wykres 2.2-29	Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	55
Wykres 2.2-30	Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej	56
Wykres 2.2-31	Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej	57

Wykaz skrótów

AWU	- jednostka przeliczeniowa pracy (ang. Annual Work Unit).
CAP	- Wspólna Polityka Rolna (ang. Common Agricultural Policy).
COP	- gospodarstwa specjalizujące się w produkcji zbóż, roślin oleistych i białkowych (ang. specialist cereals, oilseed and protein crops).
DG-AGRI	- Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich (ang. Directorate-General for Agriculture and Rural Development).
EC	- Komisja Europejska (ang. European Commission).
ESU	- europejska jednostka wielkości (ang. European Size Unit).
EU	- Unia Europejska (ang. European Union).
EUR	- oznaczenie jednostki monetarnej o nazwie „euro”.
euro	- jednostka monetarna, obowiązująca w większości państw członkowskich Unii Europejskiej.
EUROSTAT	- Europejski Urząd Statystyczny.
FADN	- Sieć Danych Rachunkowych Gospodarstw Rolnych (ang. Farm Accountancy Data Network).
FWU	- jednostka przeliczeniowa pracy członków rodziny (ang. Family Work Unit).
GUS	- Główny Urząd Statystyczny.
IERiGŻ-PIB	- Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.
KE	- Komisja Europejska.
LFA	- obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW (ang. Less Favoured Areas).
LU	- jednostka przeliczeniowa zwierząt (ang. Livestock Unit).
OGA	- działalność gospodarcza inna niż rolnicza bezpośrednio związana z gospodarstwem (ang. Other Gainful Activities).
Polski FADN	- System Zbierania i Wykorzystywania Danych Rachunkowych z Gospodarstw Rolnych.
SGM	- Standardowa Nadwyżka Bezpośrednia (ang. Standard Gross Margin).
SO	- Standardowa Produkcja (ang. Standard Output).
UAA	- ziemia użytkowana dla celów rolniczych = użytki rolne (ang. Utilized Agricultural Area).
UR	- użytki rolne.
WTGR	- Wspólnotowa Typologia Gospodarstw Rolnych.
ZRR	- Zakład Rachunkowości Rolnej.

Uwagi wstępne

Publikacja jest drugą częścią Wyników Standardowych¹.

Przedmiotem opracowania jest analiza wybranych danych dotyczących działalności gospodarstw rolnych prowadzących rachunkowość w ramach systemu zbierania i wykorzystywania danych rachunkowych z gospodarstw rolnych (Polskiego FADN) w regionie Pomorze i Mazury w roku 2014. Wyniki te zostały obliczone na podstawie danych ze statystycznie reprezentatywnej próby gospodarstw rolnych. Pole obserwacji Polskiego FADN, z którego wyłoniono reprezentatywną próbę gospodarstw towarowych w regionie Pomorze i Mazury², w analizowanym roku obejmowało 80 899 gospodarstw. Wielkość ekonomiczna pojedynczego gospodarstwa, ustalona na podstawie danych rachunkowych i współczynników SO „2007”³, stanowiła co najmniej 4 000 euro.

Zasadniczym celem analizy jest ocena podstawowych czynników kształtujących dochody gospodarstw rolnych znajdujących się w polu obserwacji Polskiego FADN w 2014 r. w regionie Pomorze i Mazury.

Analizę przeprowadzono dla gospodarstw pogrupowanych według typów rolniczych (TF8) oraz klas wielkości ekonomicznej (ES6). W związku z tym, że w Polsce typ rolniczy zwierzęta ziarnożerne obejmuje m.in. gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej oraz drobiu w znacznym stopniu różniące się skalą produkcji, od 2013 roku dane z tego typu prezentowane są w dwóch odrębnych podtypach: trzoda chlewna i drób. W analizie wykorzystano wybrane zmienne charakteryzujące populację, zasoby produkcyjne gospodarstw, produkcję i koszty, dopłaty do działalności operacyjnej oraz nadwyżki ekonomiczne.

Analiza składa się z dwóch części. Część pierwsza zawiera charakterystykę rozkładów gospodarstw w polu obserwacji Polskiego FADN w regionie Pomorze i Mazury, druga zawiera analizę wybranych zmiennych charakteryzujących: podstawowe zasoby będące w posiadaniu gospodarstw i wartość Standardowej Produkcji oraz ekonomiczne wyniki ich działalności.

¹ Mikołajczyk I., Wituszyńska A.: Wyniki Standardowe 2014 uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN. Region FADN 785 Pomorze i Mazury. Część I. Wyniki Standardowe, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2016.

² Goraj L.; Osuch D.; Bocian M.; Cholewa I.; Malanowska B.: Plan wyboru próby gospodarstw rolnych Polskiego FADN dla roku obrachunkowego 2013, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

³ Szczegółowe informacje na temat współczynników SO „2007” dla rolniczych działalności produkcyjnych zostały szczegółowo omówione w publikacji: Goraj L.; Bocian M.; Cholewa I.; Nachtman G.; Tarasiuk R.; Współczynniki Standardowej Produkcji „2007” dla celów Wspólnotowej Typologii Gospodarstw Rolnych, IERiGŻ-PIB, Warszawa 2012.

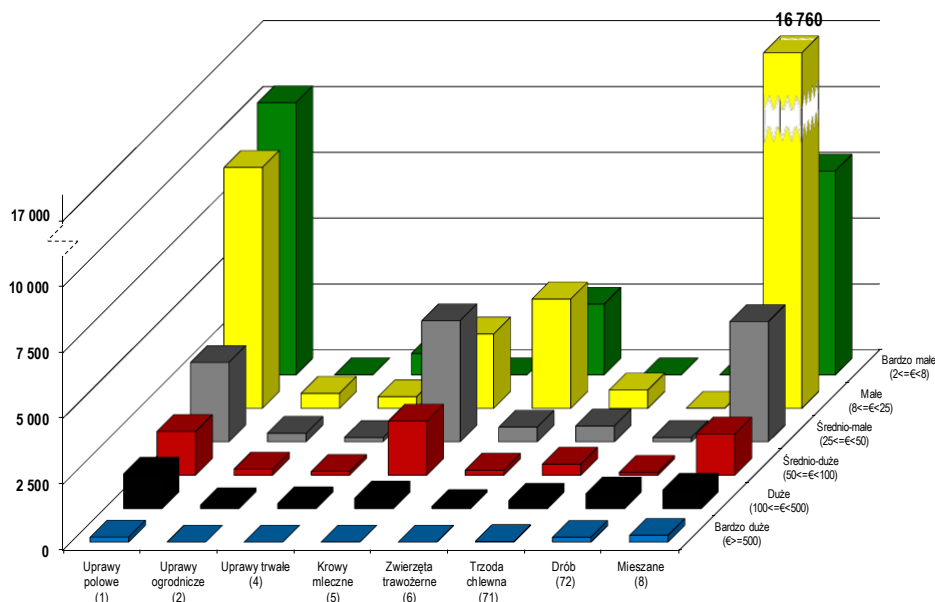
1. Analiza rozkładów liczebności gospodarstw rolnych w regionie FADN i w polu obserwacji Polskiego FADN

Bieżący rozdział zawiera analizę rozkładu gospodarstw znajdujących się w polu obserwacji regionu FADN 785 Pomorze i Mazury oraz w polu obserwacji Polskiego FADN całego kraju według tych samych dwóch klasyfikacji zdefiniowanych Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych⁴: wielkości ekonomicznej⁵ i typu rolniczego, które wykorzystywane są w ustaleniu Planu Wyboru.

1.1. Struktura gospodarstw z pola obserwacji w regionie Pomorze i Mazury (785)

W polu obserwacji analizowanego regionu znajdowało się 80 899 gospodarstw. Najbardziej liczną grupę stanowiły gospodarstwa mieszane (typ 8 – 31 600 gospodarstw) oraz gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach polowych (typ 1 – 25 665 gospodarstw). Biorąc pod uwagę klasy wielkości ekonomicznej, dominowały gospodarstwa w przedziale od 4 tys. do 50 tys. euro. W klasach tych znajdowało się około 87% gospodarstw regionu (patrz: Wykres 1.1-1).

Wykres 1.1-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w regionie Pomorze i Mazury

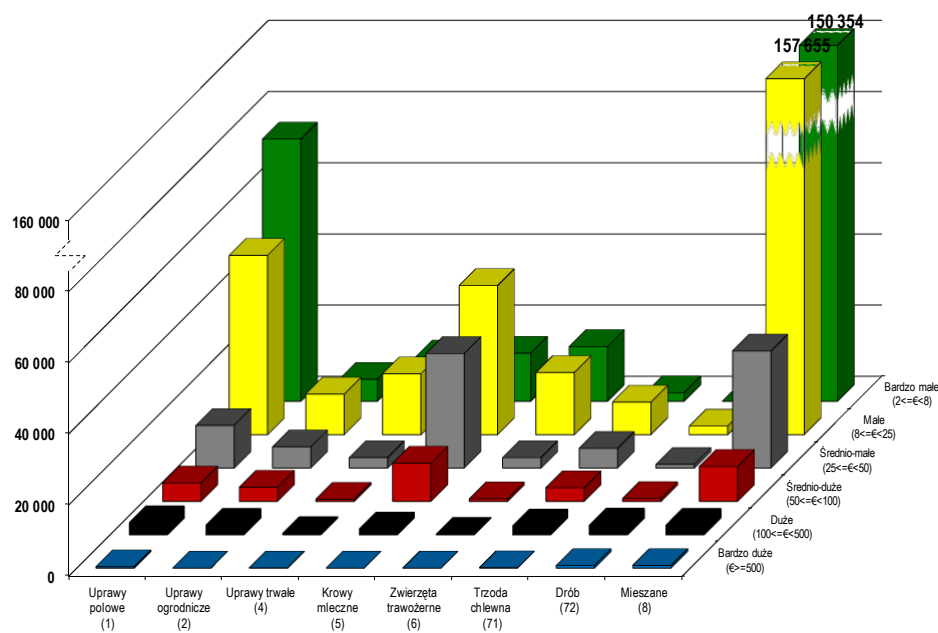
⁴ Commission Regulation (EC) 1242/2008: of 8 December 2008 establishing a Community typology for agricultural holdings oraz Commission Regulation (EC) 867/2009: of 21 September 2009 amending and correcting Regulation (EC) Nr 1242/2008 establishing a Community typology for agricultural holdings.

⁵ Uwaga: W tekście opracowania rozmiary wielkości ekonomicznej wyrażane są w euro, natomiast dla uproszczenia zapisu na wszystkich wykresach rozmiary prezentowane są w tysiącach euro.

1.2. Pole obserwacji Polskiego FADN

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych, zaliczonych do pola obserwacji Polskiego FADN, to gospodarstwa mieszane (48%) oraz specjalizujące się w uprawach polowych (ok. 20%). W przeważającej liczbie gospodarstw (prawie 93%) wielkość ekonomiczna nie przekroczyła 50 tys. euro (patrz: Wykres 1.2-1).

Wykres 1.2-1 Rozkład liczebności gospodarstw rolnych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej w polu obserwacji Polskiego FADN

2. Analiza Wyników Standardowych

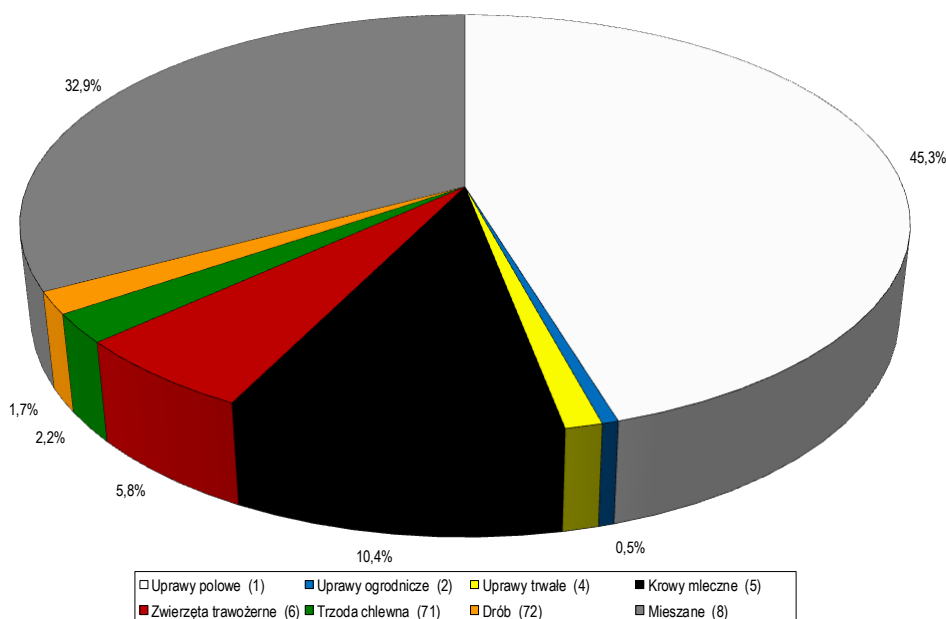
Analizę Wyników Standardowych podzielono na dwie części: w pierwszej zaprezentowano strukturę zasobów ziemi, wielkość pogłowia zwierząt, nakłady pracy oraz wartość Standardowej Produkcji, natomiast w drugiej przeanalizowano wybrane parametry wynikowe. Analizę wykonano dla grup gospodarstw wyróżnionych według typów rolniczych oraz klas wielkości ekonomicznej.

2.1. Wyniki Standardowe według typów rolniczych

2.1.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według typów rolniczych

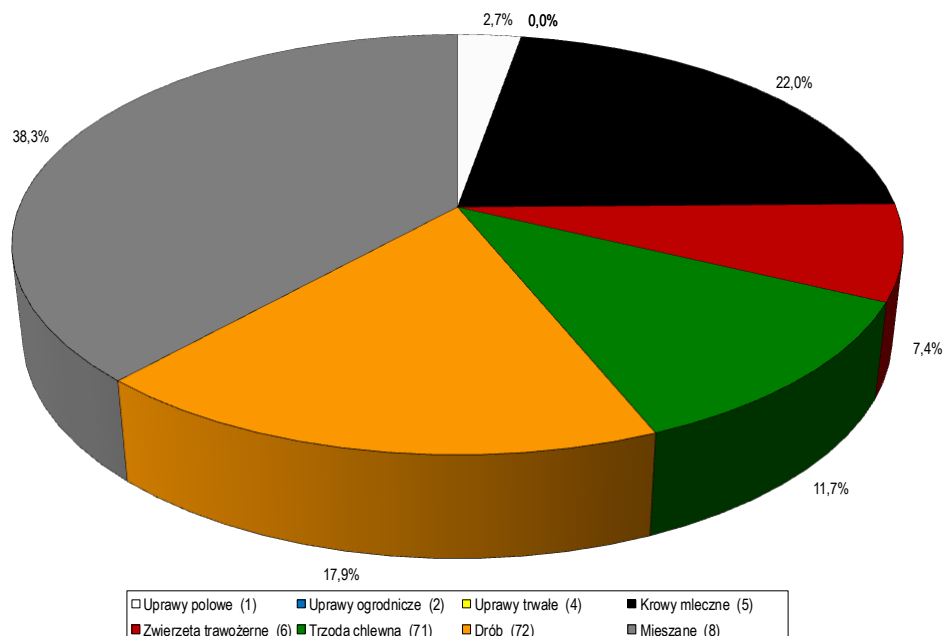
Największy obszar użytków rolnych z pola obserwacji znajdował się w posiadaniu gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych oraz gospodarstw mieszanych (odpowiednio 45% i 33%), a najmniejszy w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych (0,5%) (patrz: Wykres 2.1-1).

Wykres 2.1-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych

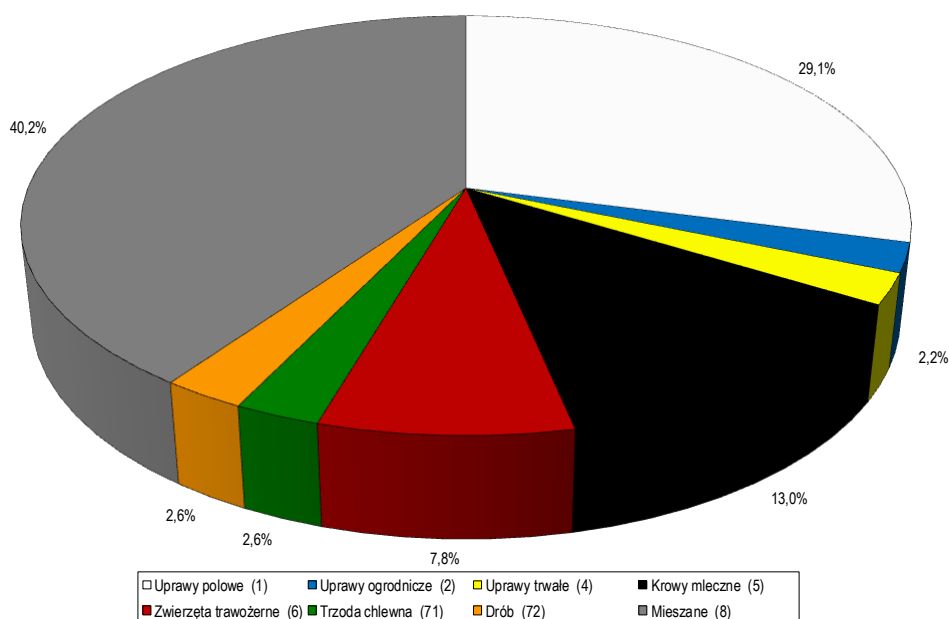
Liczebność zwierząt w przeliczeniu na jednostki LU w regionie Pomorze i Mazury, zobrazowana na wykresie (patrz: Wykres 2.1-2) wskazuje, że pogłowie zwierząt ogółem skoncentrowane było głównie w gospodarstwach z produkcją mieszaną (ponad 38%), w gospodarstwach zajmujących się chowem krów mlecznych (22%), oraz w gospodarstwach drobiarskich (niemal 18%).

Wykres 2.1-2 Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych

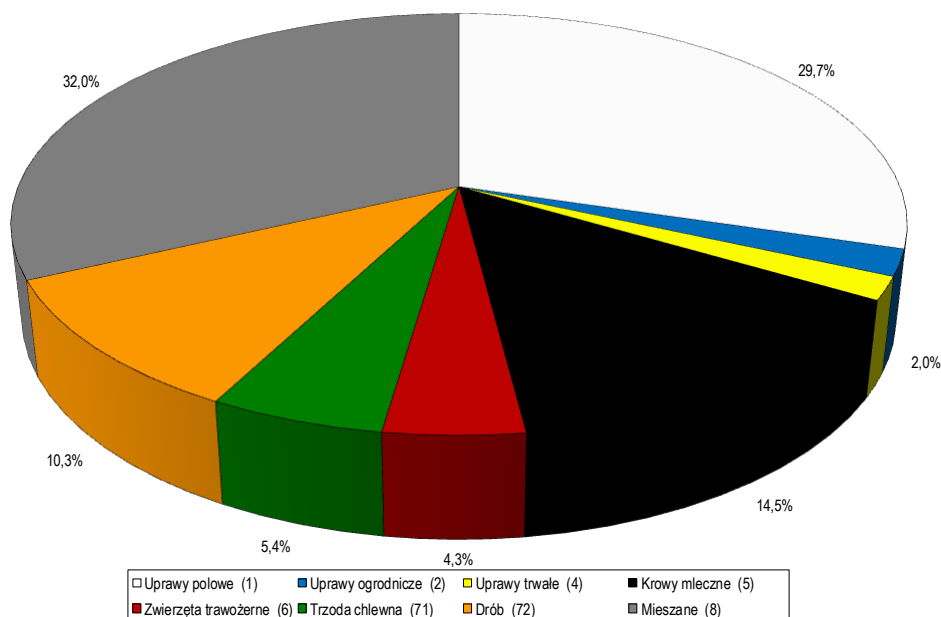
W gospodarstwach z produkcją mieszaną roślinną i zwierzęcą zaangażowanych zostało nieco ponad 40% nakładów pracy ogółem wyrażonych liczbą osób pełnozatrudnionych, natomiast w gospodarstwach typu uprawy polowe – 29%. Gospodarstwa specjalistyczne, prowadzące uprawy ogrodnicze i trwałe, absorbowały relatywnie mało ogółu nakładów pracy. Wynika to z faktu, że liczba gospodarstw tych typów w próbie była stosunkowo niewielka (odpowiednio 23 i 15, przy wielkości próby 1 940 gospodarstw) (patrz: Wykres 2.1-3).

Wykres 2.1-3 Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych (w osobach przeliczeniowych - AWU)

W tworzeniu Standardowej Produkcji w regionie Pomorze i Mazury największy udział miały gospodarstwa należące do typów: mieszane (32%), uprawy polowe (niemal 30%), chów krów mlecznych (10%). Pozostałe typy rolnicze łącznie wytwarzały niespełna 30% wartości Standardowej Produkcji (patrz: Wykres 2.1-4).

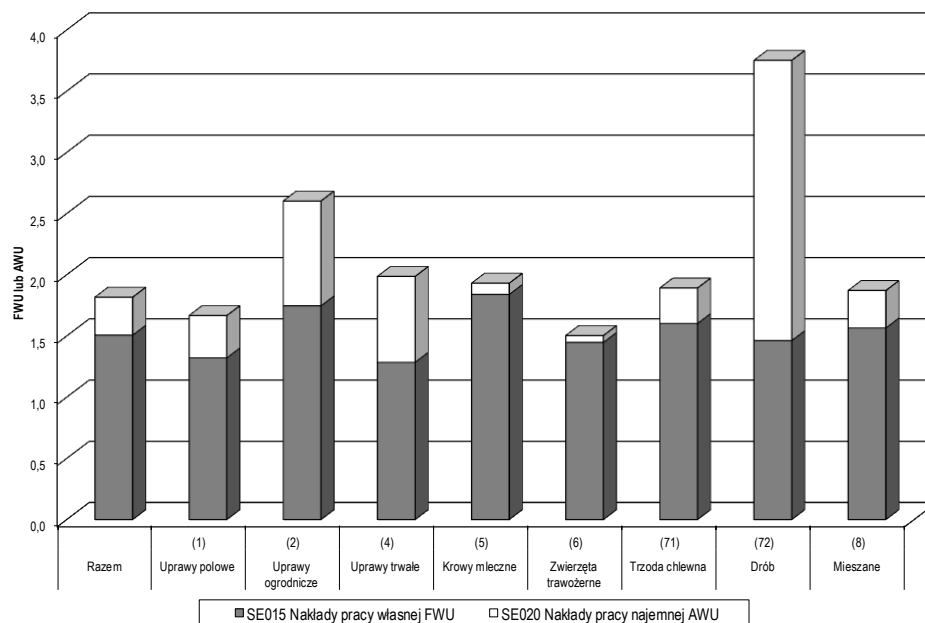
Wykres 2.1-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według typów rolniczych

2.1.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według typów rolniczych

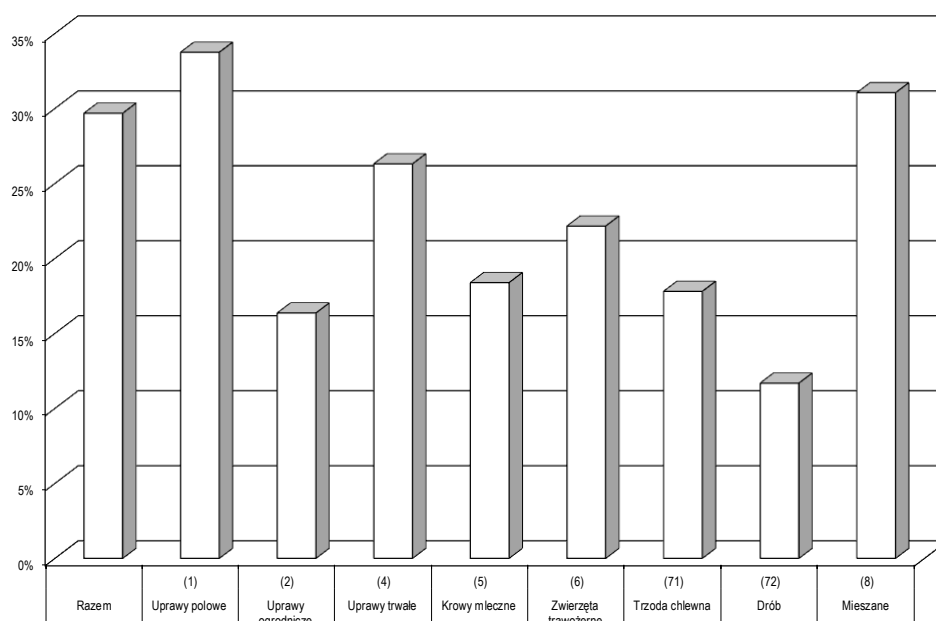
W niemal wszystkich grupach gospodarstw podstawą nakładów pracy jest praca własna. Wyjątek stanowią gospodarstwa drobiarskie, w których nakłady pracy najemnej przewyższają nakłady pracy własnej (odpowiednio: 2,29 AWU, co stanowi ponad 60% nakładów pracy ogółem i 1,46 FWU). Stosunkowo duże nakłady pracy najemnej odnotowujemy w gospodarstwach prowadzących uprawy ogrodnicze (0,9 AWU – 33% nakładów pracy ogółem) i trwałe (0,7 AWU – 35% nakładów pracy ogółem). W gospodarstwach należących do pozostałych typów rolniczych udział pracy najemnej zawiera się w przedziale od 3,7% do 21%. Nakłady pracy własnej w przeliczeniu na gospodarstwo w większości typów rolniczych stanowią około 1,5 jednostki przeliczeniowej pracy własnej (FWU), wyższe są tylko w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych (ponad 1,8 FWU) (patrz: Wykres 2.1-5).

Wykres 2.1-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według typów rolniczych

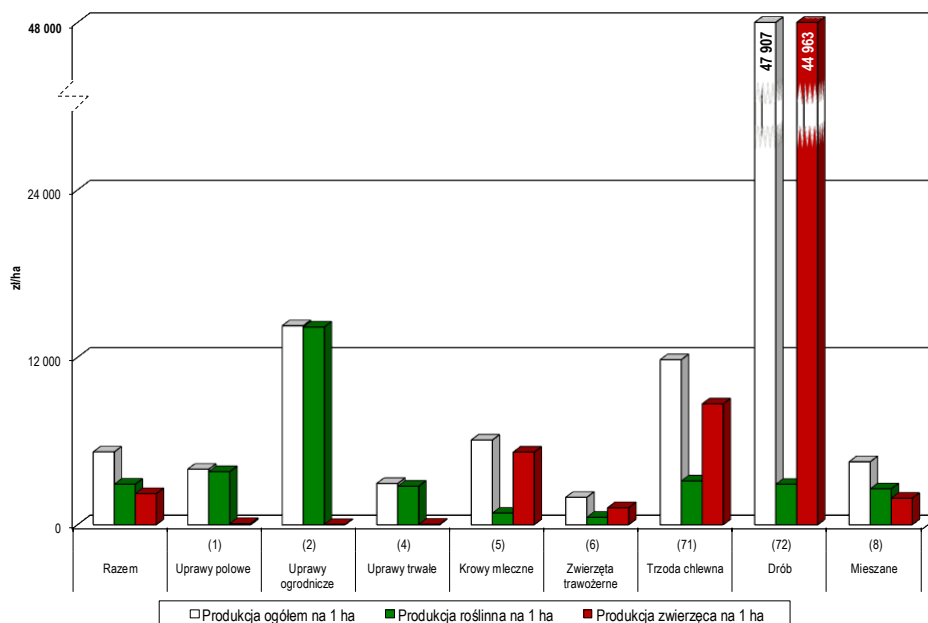

Spośród analizowanych typów rolniczych najwięcej ziemi dodzierżawiały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz mieszanych – ponad 30% powierzchni użytków rolnych ogółem tej grupy gospodarstw. Z kolei, gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu dodzierżawiały jedynie nieco ponad 11% powierzchni ich użytków rolnych. W przypadku tej grupy gospodarstw, produkcja prowadzona jest w budynkach z wysoko specjalistycznym wyposażeniem. Inwestycje związane z tym kierunkiem produkcji charakteryzują się długim okresem zwrotu i zakładanie ich na gruntach dzierżawionych obciążone jest dodatkowym ryzykiem (patrz: Wykres 2.1-6).

Wykres 2.1-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według typów rolniczych

Gospodarstwa prowadzące chów drobiu charakteryzowały się zdecydowanie wyższą produktywnością ziemi (47 907 zł/ha) w porównaniu z innymi typami gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-7). Wysoka produktywność ziemi obserwowana jest także w gospodarstwach nastawionych na produkcję ogrodniczą oraz chów trzody chlewnej, a więc w gospodarstwach wysoko wyspecjalizowanych. Najniższą produktywnością ziemi charakteryzowały się gospodarstwa prowadzące chów zwierząt trawożernych. Niższą produktywność niż średnia z pola obserwacji osiągnęły gospodarstwa z produkcją mieszaną, prowadzące uprawy polowe oraz uprawy trwałe.

Wykres 2.1-7 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

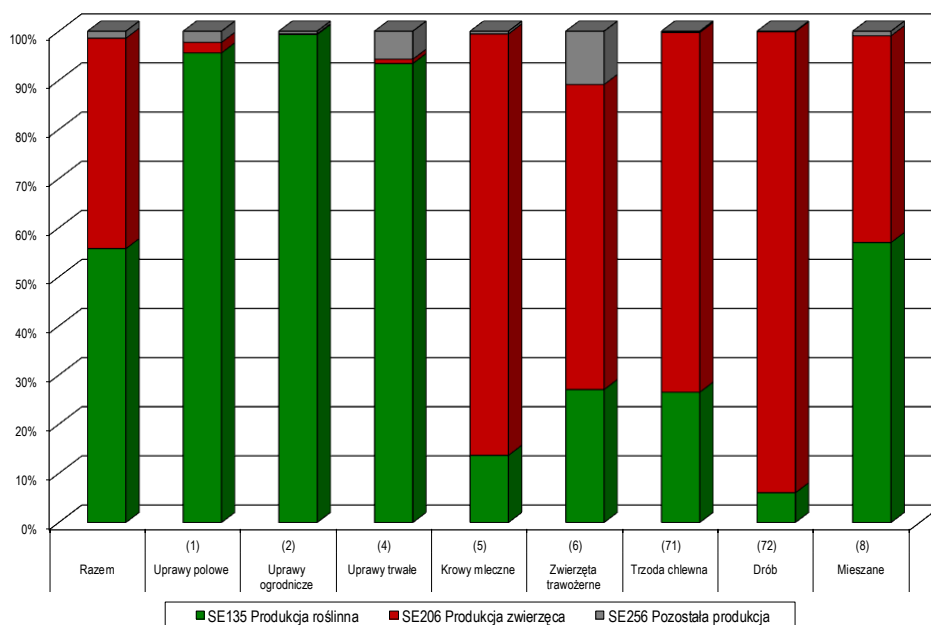
Gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych, praktycznie całą swoją produkcję (99%) wytworzyły w ramach produkcji roślinnej, osiągając bardzo wysoki poziom specjalizacji.

W gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt, udział produkcji zwierzęcej w produkcji ogółem w zależności od typu rolniczego wahał się od 62% (zwierzęta trawożerne) do 94% (drób).

Najmniejszym udziałem pozostałej produkcji⁶ w produkcji ogółem charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu (0,1%). Największy udział pozostałej produkcji w produkcji ogółem odnotowano w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych (niecałe 11%). Jak widać, tego rodzaju produkcja miała marginalne znaczenie w większości gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-8).

⁶ Do pozostałej produkcji (SE256) zaliczamy: czynsz za wydierżawioną ziemię w stanie gotowym do siewu, przychody z okazjonalnego przekazania powierzchni paszowej, produkty z lasu, świadczenie usług, wynajem sprzętu, odsetki od aktywów obrotowych niezbędnych do bieżącego funkcjonowania gospodarstwa rolnego, przychody z agroturystyki, przychody dotyczące wcześniejszych lat obrotowych, pozostałe produkty i przychody.

Wykres 2.1-8 Struktura produkcji ogółem według typów rolniczych

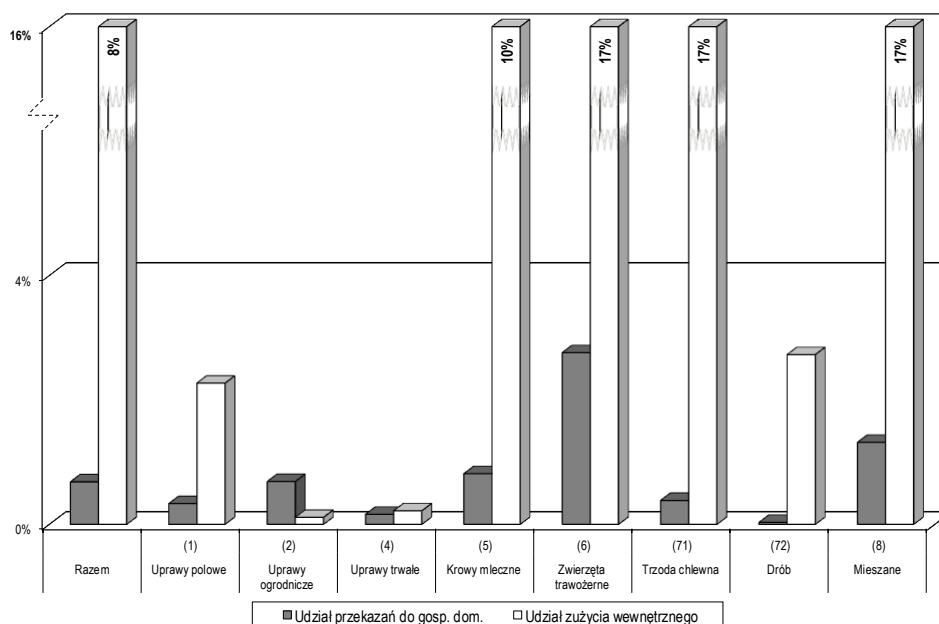

Niski udział zużycia wewnętrznego (odpowiadający wykorzystaniu potencjalnie towarowych produktów rolnych w działalności gospodarstwa rolnego) odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych oraz trwałych. Wynika to z ograniczonych możliwości wykorzystania bardzo wąskiego asortymentu produktów tych gospodarstw oraz z powszechnego stosowania kwalifikowanego materiału siewnego z zakupu zamiast nasion własnych. W przypadku gospodarstw, w których występowały zwierzęta (typy 5, 6, 71, 72, 8) udział zużycia wewnętrznego wahał się od 2,7 do 17% (patrz: Wykres 2.1-9). W tej grupie gospodarstw zużycie wewnętrzne to przede wszystkim pasze dla zwierząt.

W większości typów specjalistycznych przekazania wytworzonych produktów do gospodarstwa domowego pozostawały na bardzo niskim poziomie. Nieco większe w ujęciu wartościowym przekazania odnotowano w gospodarstwach mieszanych oraz wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych.

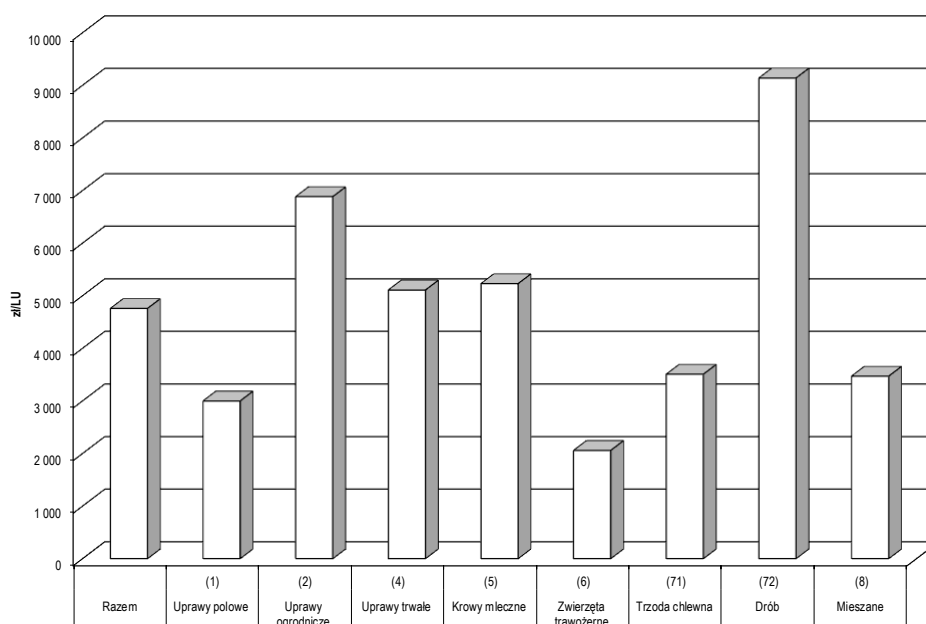
Poziom zużycia wewnętrznego oraz przekazania produktów rolnych do gospodarstwa domowego miał silny związek z rodzajem wytwarzanych produktów roślinnych i zwierzęcych w poszczególnych typach gospodarstw.

Wykres 2.1-9 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według typów rolniczych

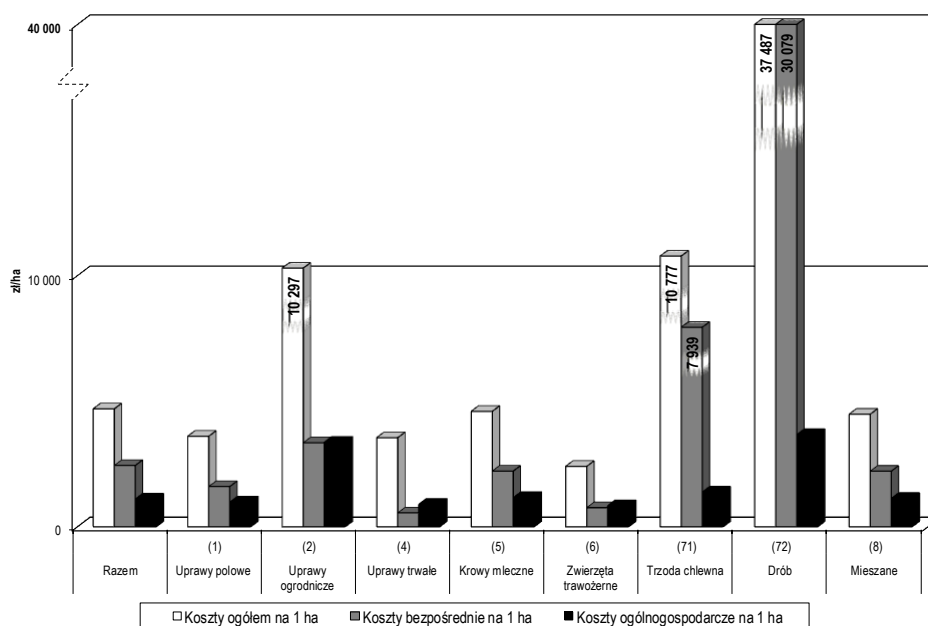
Wartość produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na 1 LU związana jest ze specyfiką poszczególnych typów rolniczych (patrz: Wykres 2.1-10). W gospodarstwach z dużym udziałem produkcji zwierzęcej (typy 5 – 8) najwyższą produktywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie drobiu (9 138 zł/LU), a najniższą – w chowie zwierząt trawożernych (2 057 zł/LU). Wysoki wskaźnik produkcji zwierzęcej na 1 LU w gospodarstwach ogrodniczych wynika z bardzo niskiego (poniżej 1,0) średniego stanu pogłowia zwierząt w tym typie.

Wykres 2.1-10 Produkcja zwierzęca na 1 LU według typów rolniczych

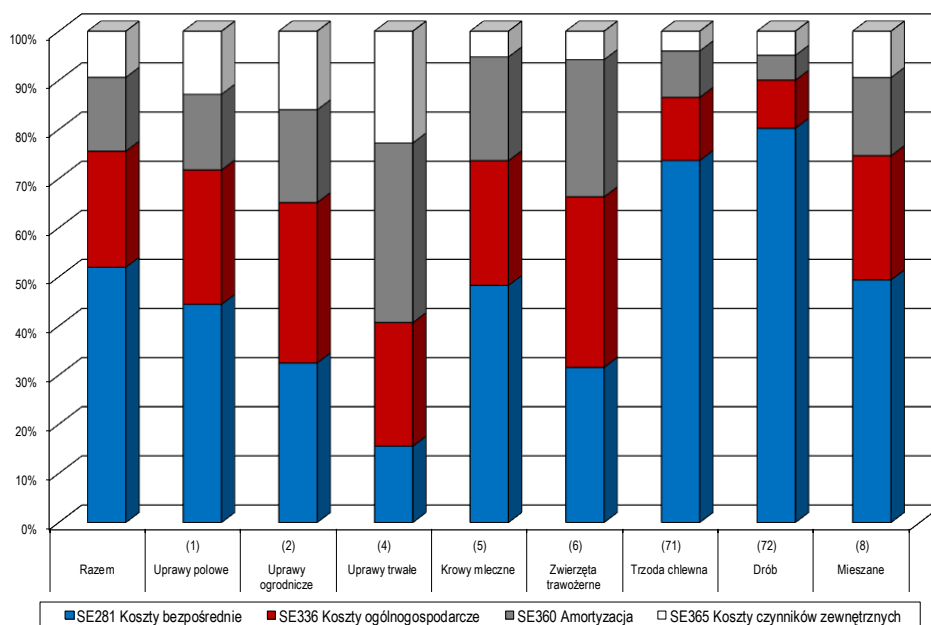

Intensywność produkcji mierzona wartością kosztów w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych koresponduje z produktywnością ziemi (patrz: Wykres 2.1-11). Poziom kosztów produkcji w gospodarstwach nastawionych na chów drobiu był wielokrotnie wyższy niż w gospodarstwach pozostałych typów rolniczych. Najniższe koszty na 1 ha użytków rolnych ponosiły gospodarstwa nastawione na chów zwierząt trawożernych.

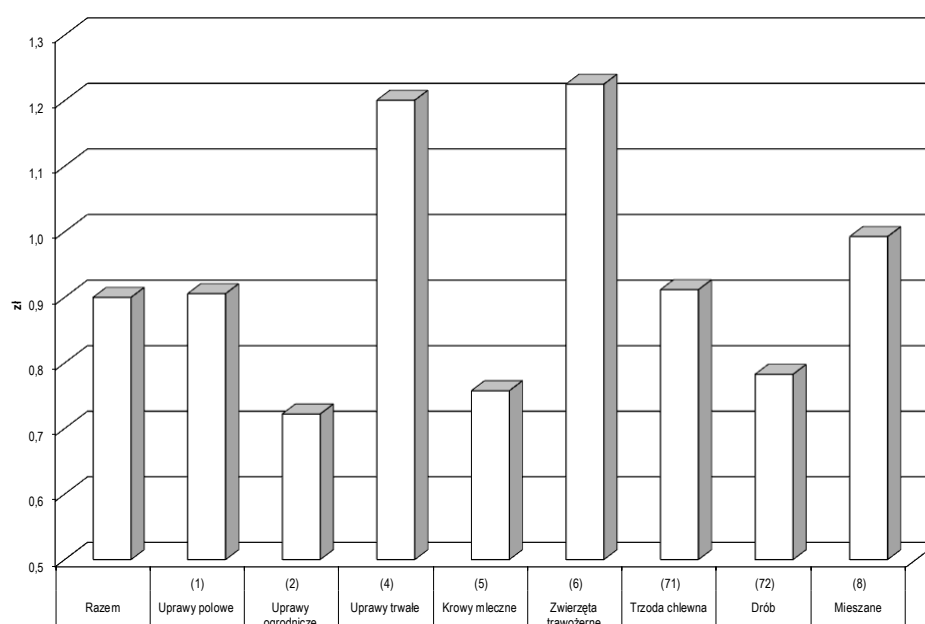
Wykres 2.1-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

W gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu oraz trzody chlewniej udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem był najwyższy i wynosił odpowiednio 80% i 74%. Z kolei w gospodarstwach nastawionych na uprawy trwałe udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem był najniższy (16%). Wysokie koszty bezpośrednie w gospodarstwach zajmujących się chowem drobiu i trzody chlewniej wiązały się z żywieniem paszami pełnoporcjowymi wysokiej jakości. Najwyższy udział amortyzacji (37%) oraz kosztów czynników zewnętrznych (23%) w kosztach ogółem odnotowano w gospodarstwach prowadzących uprawy trwałe, natomiast kosztów ogólnogospodarczych (35%) – w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych. Najniższy udział amortyzacji oraz kosztów ogólnogospodarczych w kosztach ogółem odnotowano w gospodarstwach drobiarskich (odpowiednio 5% i 10%), natomiast kosztów czynników zewnętrznych (4%) – w gospodarstwach prowadzących tucz trzody chlewniej (patrz: Wykres 2.1-12).

Wykres 2.1-12 Struktura kosztów ogółem według typów rolniczych

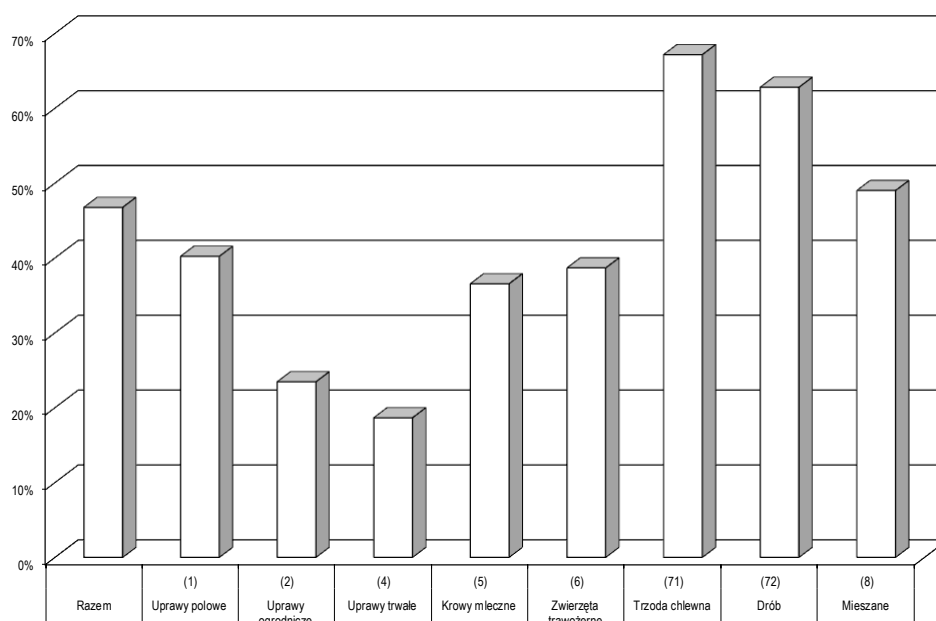
Miarą efektywności produkcji w relacjach rynkowych jest koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem. (patrz: Wykres 2.1-13). W roku 2014 najniższą efektywnością charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych oraz w uprawach trwałych. Koszty produkcji w tych gospodarstwach przekroczyły wartość produkcji w cenach rynkowych (bez dopłat) i wyniosły odpowiednio 1,22 i 1,20 zł. Najlepiej radziły sobie gospodarstwa specjalizujące się w uprawach ogrodniczych, w których na 1 zł produkcji przypadało tylko 0,72 zł kosztów.

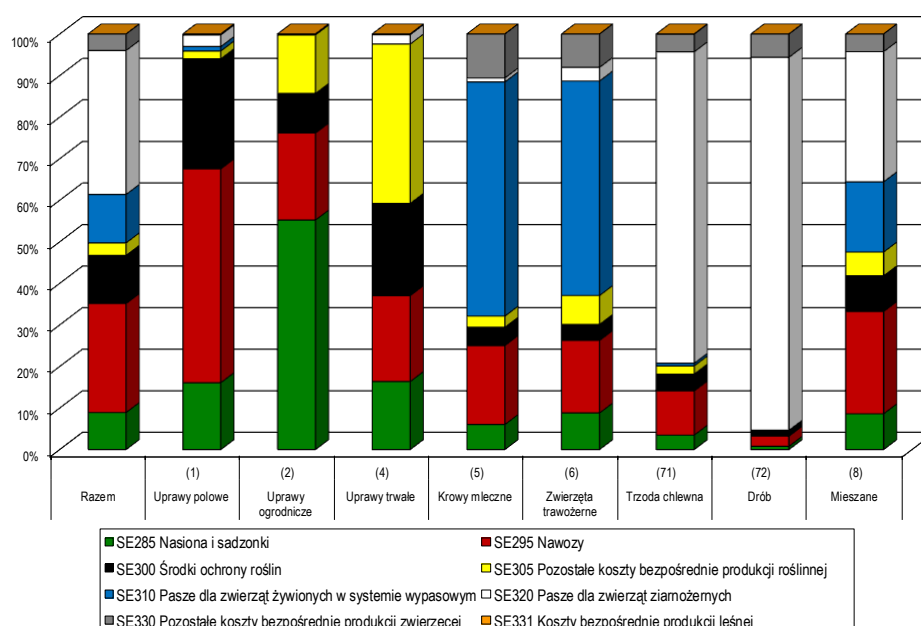
Wykres 2.1-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według typów rolniczych

Koszty bezpośrednie w gospodarstwach z trzodą chlewną stanowiły 67% wartości produkcji a w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu około 63%. Z kolei w gospodarstwach prowadzących uprawy trwałe koszty te stanowiły niecałe 19% wartości produkcji (patrz: Wykres 2.1-14).

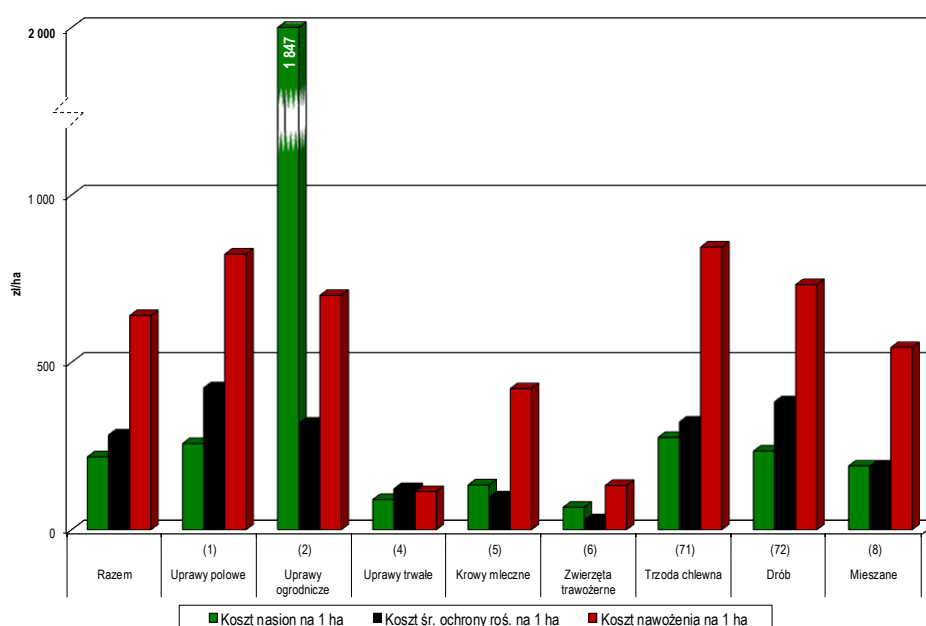
W gospodarstwach nastawionych na produkcję zwierzęcą (typ 5, 6, 71, 72) podstawowym składnikiem kosztów bezpośrednich były pasze (od 52% w przypadku zwierząt trawożernych do 90% w przypadku drobiu), z kolei w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach polowych – nawozy (51%) a ogrodniczych – materiał siewny i rozmnożeniowy (55%). W gospodarstwach prowadzących uprawy trwałe dominującą pozycję (niemal 40%) stanowiły pozostałe koszty produkcji roślinnej, do których zaliczane są m.in. opakowania jednorazowe, sznurki, druty, paliki do wspierania pędów, wyceniona normatywnie praca pojazdów i maszyn własnych przy zakładaniu plantacji trwałych, komponenty i materiały do przerobu uszlachetniającego (patrz: Wykres 2.1-15).

Wykres 2.1-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według typów rolniczych

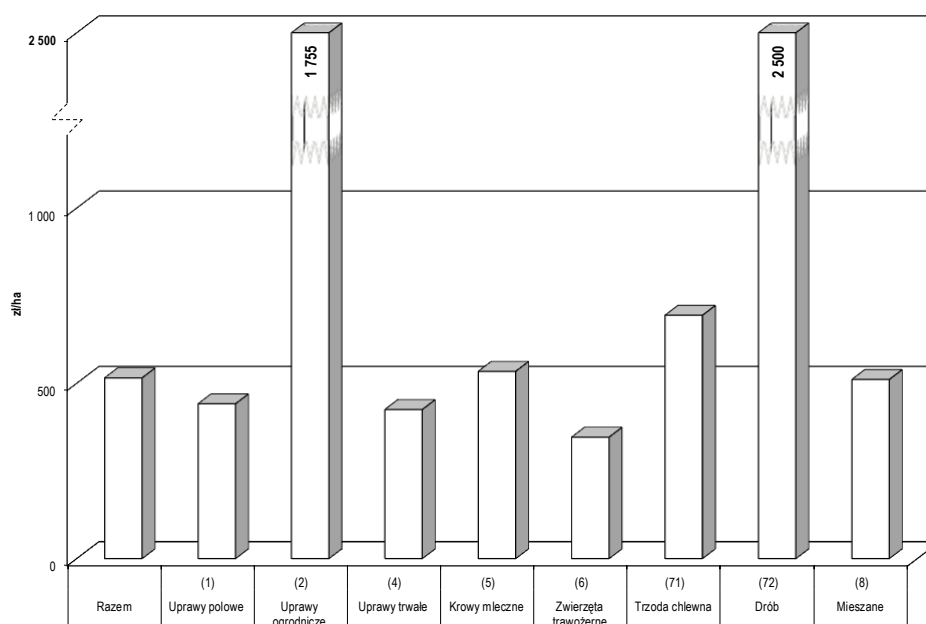
Wykres 2.1-15 Struktura kosztów bezpośrednich według typów rolniczych

Koszty materiału siewnego, nawozów i środków ochrony roślin były bardzo zróżnicowane w zależności od typu rolniczego gospodarstw (patrz: Wykres 2.1-16). Koszty nasion i sadzonek na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach ogrodniczych były ponad ośmiokrotnie wyższe niż przeciętnie w całej zbiorowości. Najniższe koszty, zarówno nawożenia mineralnego, jak i materiału siewnego oraz środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych ponoszone były w gospodarstwach prowadzących chów zwierząt trawożernych, co niewątpliwie związane było większym udziałem powierzchni paszowej (w tym łąk i pastwisk) w strukturze użytków rolnych.

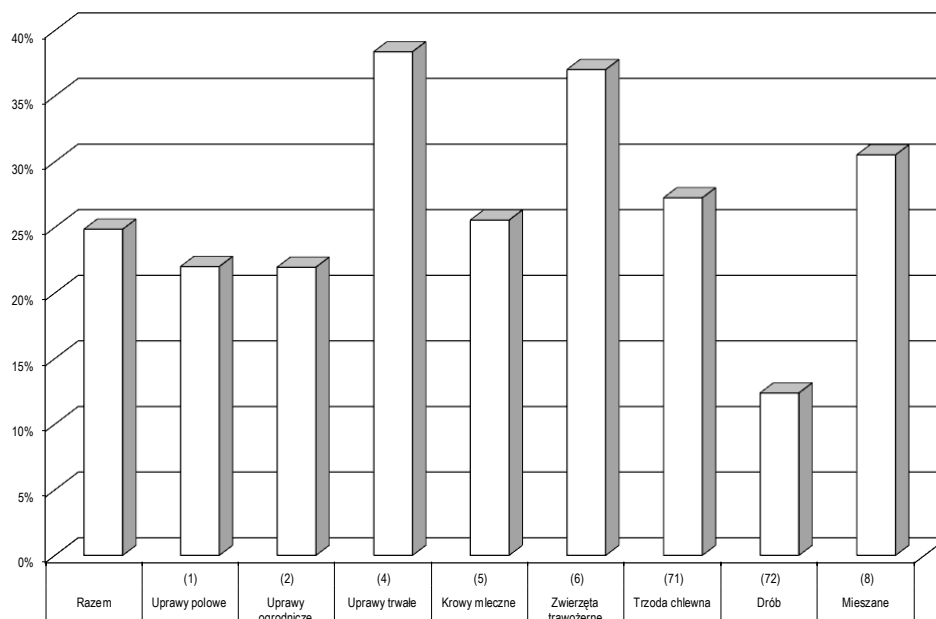
Wykres 2.1-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Koszty energii i paliw przeliczone na 1 ha użytków rolnych, w gospodarstwach ogrodniczych oraz drobiarskich były wielokrotnie wyższe niż w pozostałych typach rolniczych. Ma to związek z prowadzeniem produkcji pod osłonami, zwłaszcza ogrzewanymi jak również w specjalistycznych pomieszczeniach wyposażonych w szereg urządzeń zapewniających zwierzętom odpowiednie parametry środowiska (temperatura, oświetlenie) oraz z automatyzacją i mechanizacją większości czynności, co łączy się z dużym zużyciem energii i paliw (patrz: Wykres 2.1-17). Należy zwrócić uwagę, że zgodnie z metodyką FADN, koszty energii i paliw zaliczane są do kosztów ogólnogospodarczych.

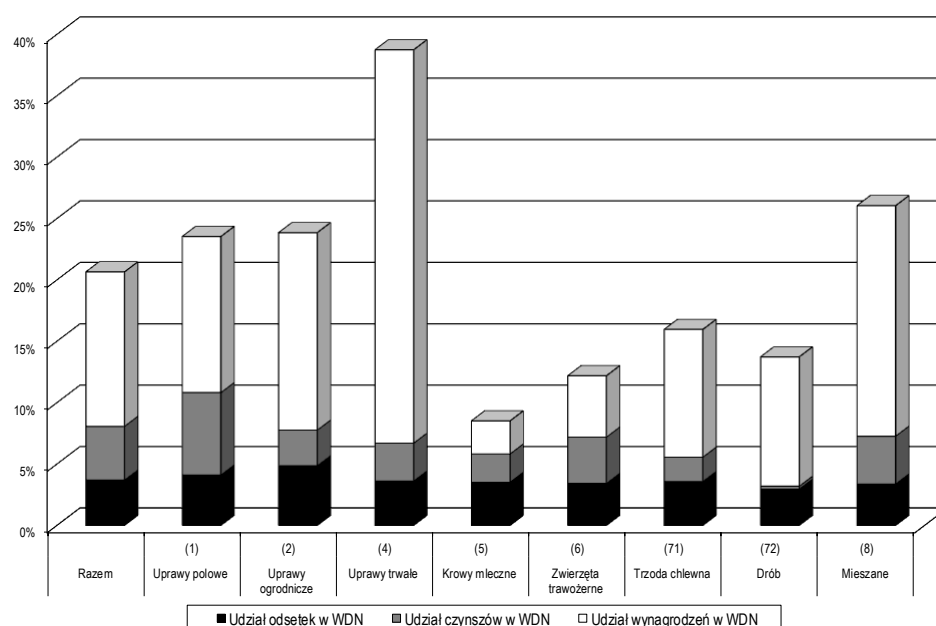
Wykres 2.1-17 Koszty energii elektrycznej i paliw 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Przeciętny udział amortyzacji w wartości dodanej brutto wyniósł 25%. Najwyższą wartość tego wskaźnika odnotowano w gospodarstwach prowadzących uprawy trwałe (38%) oraz wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych (37%), natomiast najniższą – w gospodarstwach drobiarskich (12%) (patrz: Wykres 2.1-18).

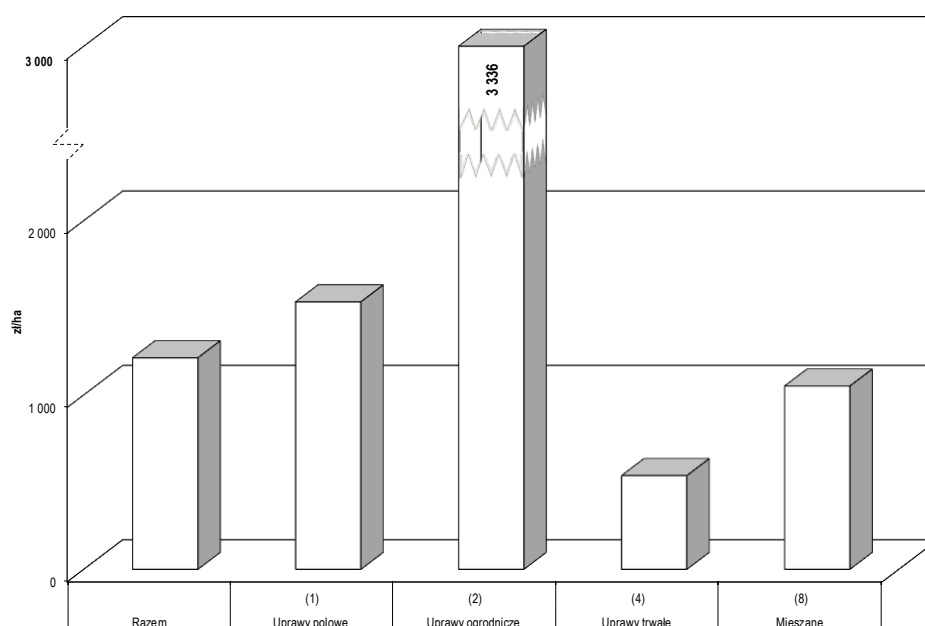
Wykres 2.1-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według typów rolniczych

Zdecydowanie najwyższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto miały gospodarstwa prowadzące uprawy trwałe (niemal 40%, przy czym decydujący był udział kosztów pracy najemnej, który wyniósł aż 32%). Z kolei najniższy udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto odnotowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie krów mlecznych oraz zwierząt trawożernych (patrz: Wykres 2.1-19).

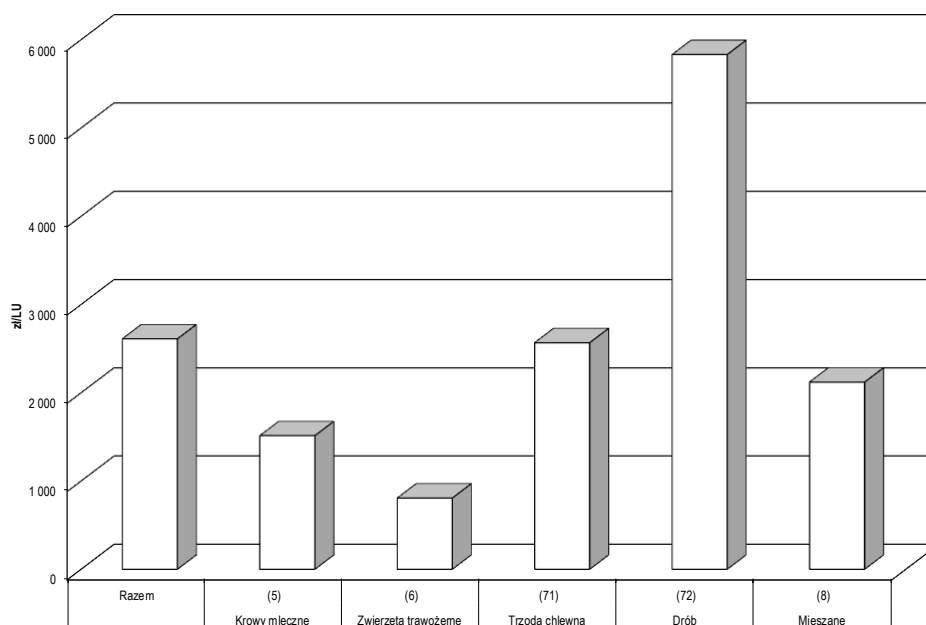
Wykres 2.1-19 Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według typów rolniczych

Wysokie koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych, które poniosły gospodarstwa wyspecjalizowane w uprawach ogrodnich (3 336. zł/ha) (patrz: Wykres 2.1-20) związane były ze sposobem prowadzenia upraw. Duża część produkcji w gospodarstwach ogrodnich realizowana jest pod osłonami, bez znacznego zaangażowania gruntów ornych. W gospodarstwach prowadzących uprawy polowe oraz produkcję mieszaną, a zwłaszcza w prowadzących uprawy trwałe, koszty te były zdecydowanie niższe (od 537 do 1 534 zł/ha).

Wykres 2.1-20 Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według typów rolniczych

Wśród gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierzęcej, koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej w przeliczeniu na jednostkę przeliczeniową zwierząt (LU) osiągnęły najwyższą wartość w gospodarstwach drobiarskich – ok. 5 800. zł/LU (patrz: Wykres 2.1-21). Najniższą kosztownością w tym ujęciu charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (ok. 800 zł/LU). Jest to związane ze sposobem pozyskiwania pasz. W chowie drobiu stosowane są głównie pasze treściwe z zakupu. W gospodarstwach mieszanych utrzymujących zarówno zwierzęta ziarno- jak i trawożerne poziom kosztów bezpośrednich zbliżony był do przeciętnego w całej zbiorowości gospodarstw, (ok. 2 100 zł/LU). Poziom kosztów bezpośrednich produkcji zwierzęcej w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji roślinnej (typy: uprawy polowe, uprawy ogrodnicze) miał mniejsze znaczenie i ze względu na niewielką skalę produkcji zwierzęcej w tych gospodarstwach pominięto je na wykresie.

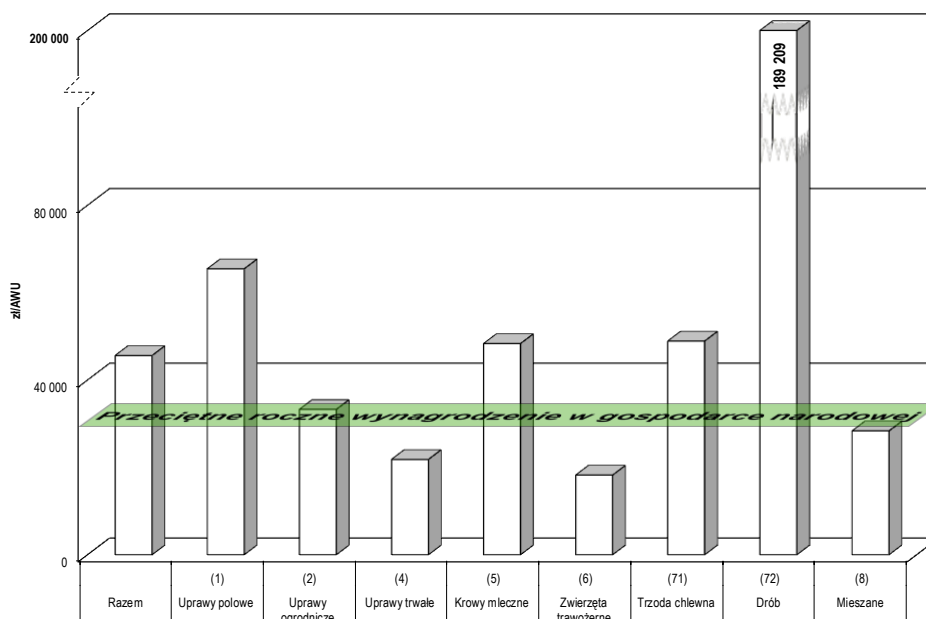
Wykres 2.1-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według typów rolniczych

Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w 2014 roku kształtowała się w przypadku większości typów powyżej przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej⁷ i była najwyższa w gospodarstwach z produkcją drobiarską (189 209 zł). W przypadku gospodarstw mieszanych, prowadzących uprawy trwałe oraz chów zwierząt trawożernych jej wartość była poniżej przeciętnej płacy netto (30 915 zł) i wyniosła odpowiednio: 28 327 zł, 21 812 zł i 18 220 zł (patrz: Wykres 2.1-22).

⁷ Wartość dodana netto jest nadwyżką stanowiącą opłatę za zaangażowanie czynników wytwórczych bez względu na to kto jest ich właścicielem. Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za zaangażowanie do działalności gospodarstwa rolnego czynników wytwórczych stanowiących własność rodziny rolniczej.

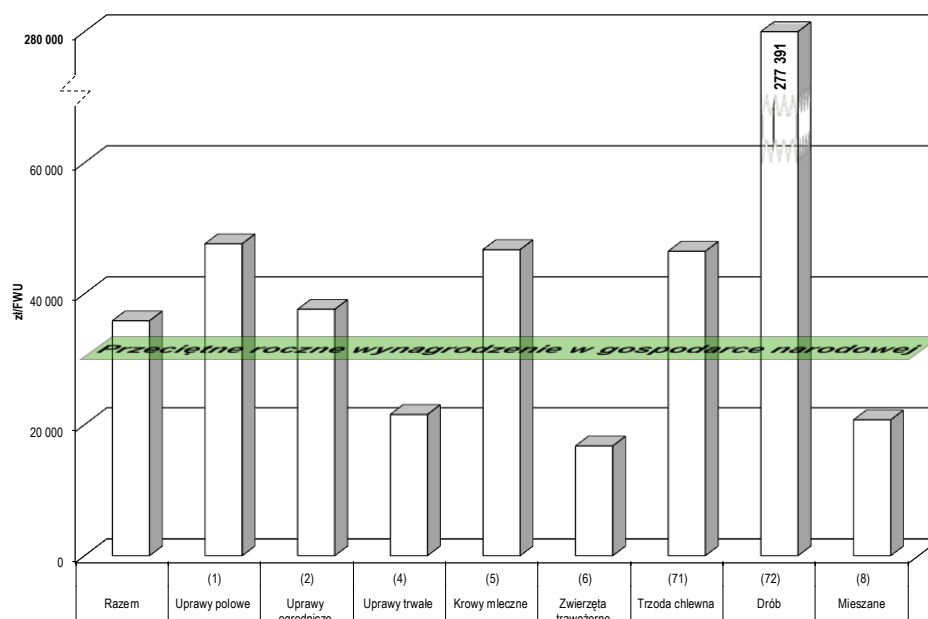
Przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej = 30 915 zł w 2014 r. Szacunek własny, na podstawie danych GUS.

Wykres 2.1-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

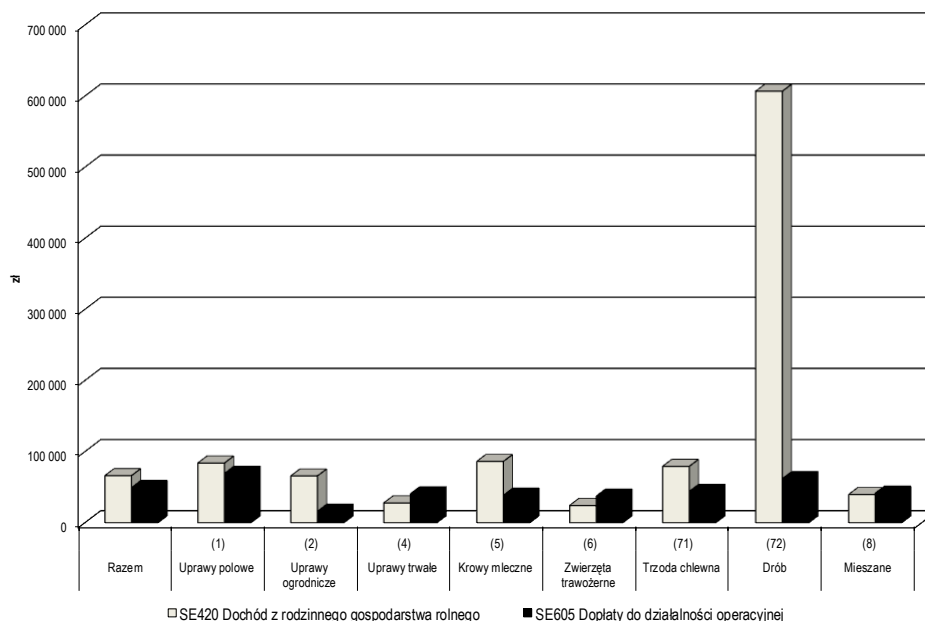
Na wykresie 2.1-23 przedstawiono dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego (DzRGR) według typów rolniczych w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną. Zestawienie to uwzględnia tylko dane z tych gospodarstw, w których wystąpiły nakłady pracy nieopłaconej. Dla całej zbiorowości analizowanych gospodarstw DzRGR był zbliżony do średniego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej, przy czym w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt trawożnych (16 749 zł), uprawy trwałe (21 552 zł) oraz z produkcją mieszaną (20 724 zł) tak przeliczony dochód był niższy niż średnie wynagrodzenie w gospodarce narodowej. Najwyższą wartość dochodu zaobserwowano w gospodarstwach specjalizujących się w chowie drobiu (277 391 zł). Poziom dochodu w gospodarstwach pozostałych typów rolniczych przekroczył przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej i osiągnął wartości od niespełna 38 tys. zł do ponad 47 tys. zł.

Wykres 2.1-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według typów rolniczych

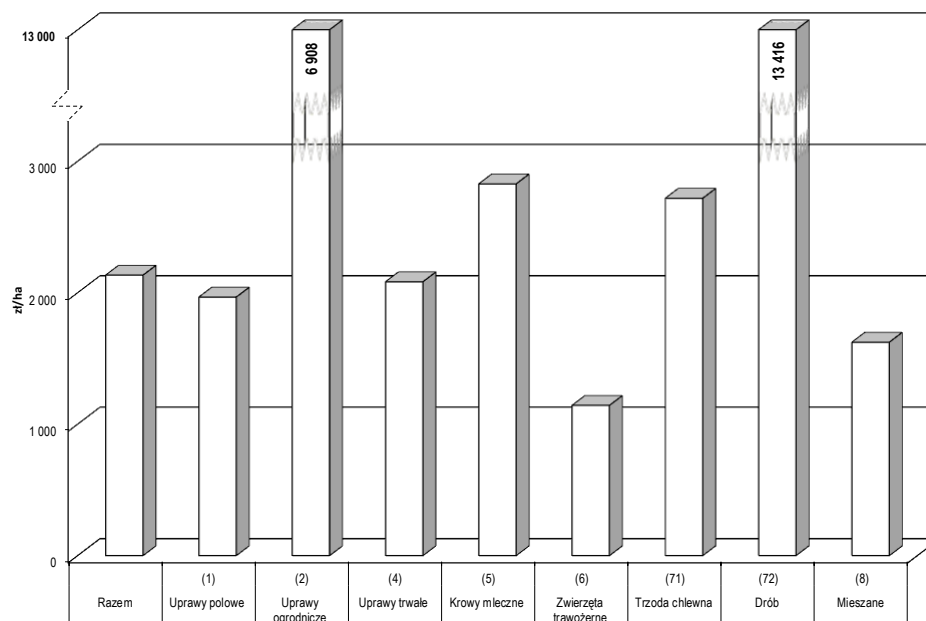
Rozmiary pozarynkowego wsparcia dochodów rolników, wynikające z instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej krajów Unii Europejskiej i udział otrzymanych dopłat w tworzeniu dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowią ważne informacje podczas analizowania sytuacji ekonomicznej gospodarstw rolnych. Dopłaty do działalności operacyjnej przewyższały dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w gospodarstwach mieszanych, nastawionych na chów zwierząt trawożernych oraz na uprawy trwałe. W gospodarstwach ogrodniczych i drobiarskich dopłaty były kilkakrotnie niższe, niż osiągnął dochód (w drobiarskich niemal dziesięciokrotnie). Sytuacja dochodowa tych gospodarstw w największym stopniu uzależniona była od sytuacji rynkowej (patrz: Wykres 2.1-24).

Wykres 2.1-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według typów rolniczych

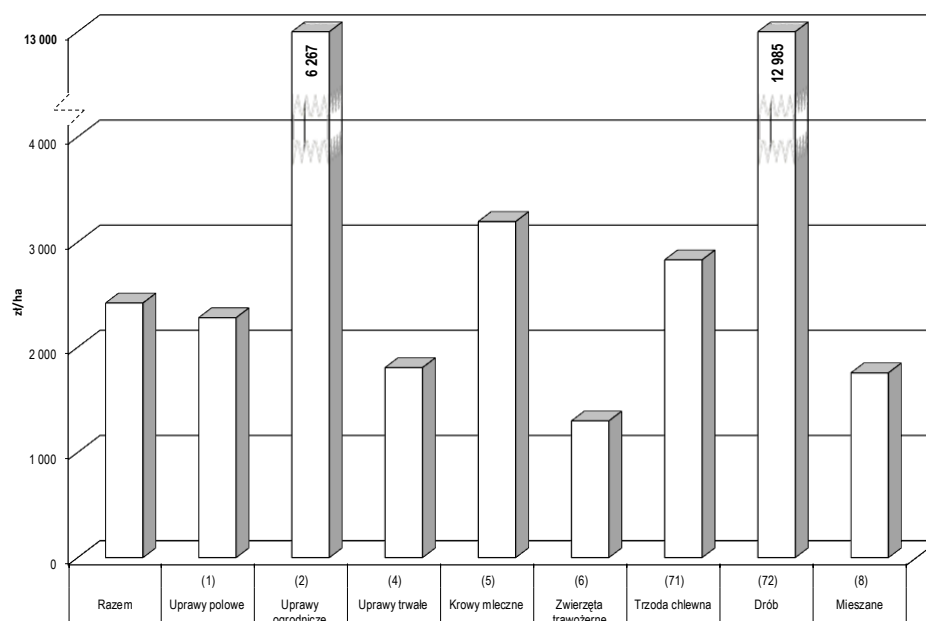

Wartość dodana netto przeliczona na jednostkę powierzchni użytków rolnych oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przeliczony na jednostkę powierzchni własnych użytków rolnych były najwyższe w gospodarstwach specjalizujących się w uprawach ogrodniczych i w chowie drobiu. Wynika to z faktu, iż gospodarstwa te osiągały, w porównaniu z gospodarstwami z pozostałych grup, wysokie dochody, a posiadane przez nie zasoby użytków rolnych były często, zwłaszcza w przypadku gospodarstw ogrodniczych, niewielkie, lecz intensywnie użytkowane. W sytuacjach skrajnych, gospodarstwa np. specjalizujące się w uprawie grzybów, nie posiadały użytków rolnych. Ponadto, jak już wcześniej wspomniano gospodarstwa ogrodnicze i drobiarskie dodzierżawiały ziemię w niewielkim zakresie, w porównaniu z innymi grupami gospodarstw. Najniższe wartości tych dwóch nadwyżek ekonomicznych zaobserwowano w gospodarstwach nastawionych na chów zwierząt trawożnych (patrz: Wykres 2.1-25 i Wykres 2.1-26).

Wykres 2.1-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według typów rolniczych

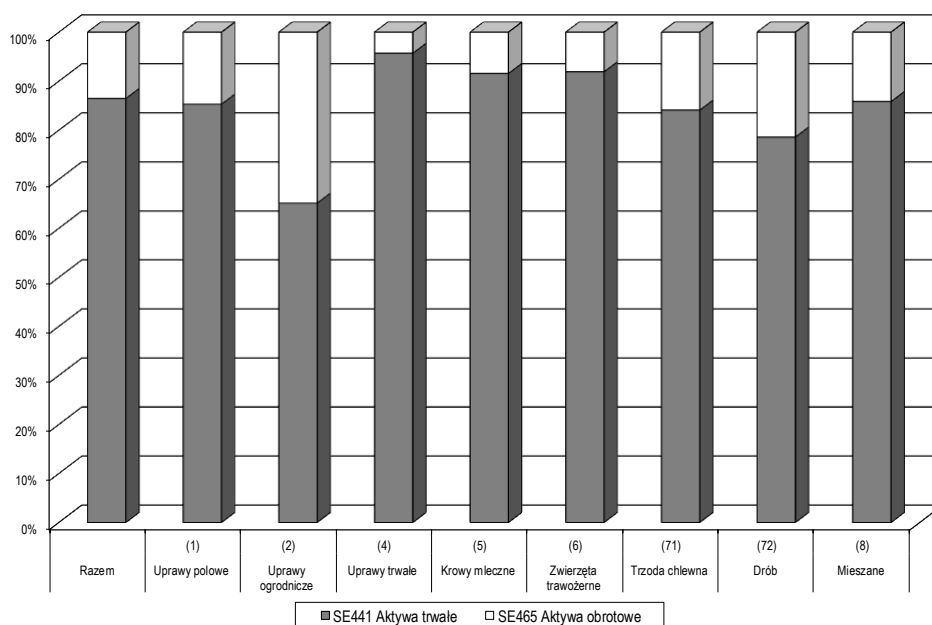
Wykres 2.1-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według typów rolniczych

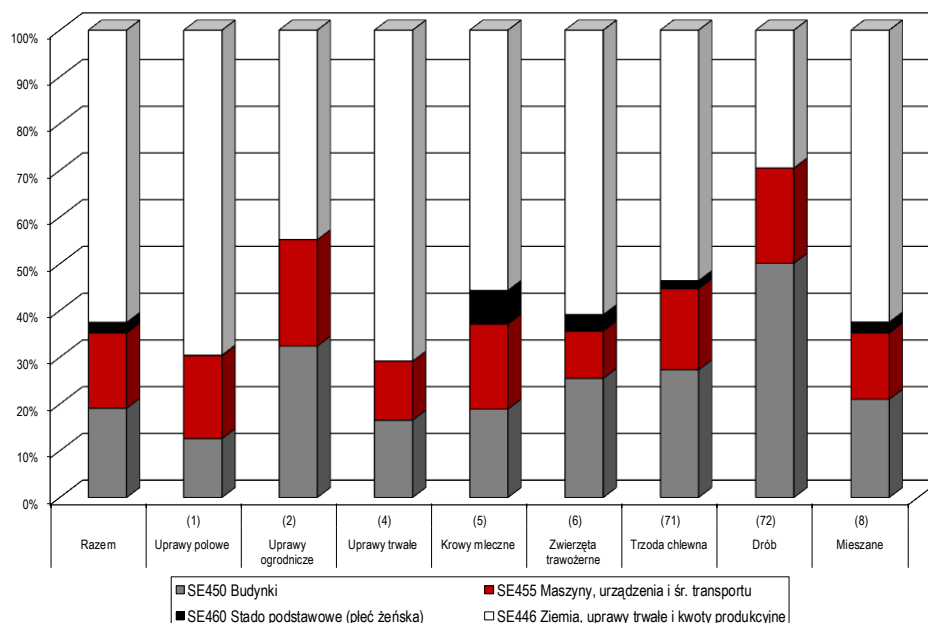
Struktura aktywów jest jednym z czynników, który decyduje o tempie obrotu środków zaangażowanych w gospodarstwie rolnym. Wysoki udział środków trwałych znacznie zmniejsza tempo obrotu środków.

Gospodarstwa regionu Pomorze i Mazury charakteryzowały się bardzo wysokim udziałem środków trwałych w strukturze aktywów; od 65 % w gospodarstwach ogrodniczych do 95 % w gospodarstwach prowadzących uprawy trwałe, a różnice między poszczególnymi typami rolniczymi nie były znaczące (patrz: Wykres 2.1-27). Wysoki udział środków trwałych wynika ze specyfiki gospodarstw rolnych. Istotną rolę odgrywają w nich: ziemia, budynki, maszyny i środki transportu. Warto również przypomnieć, że od 2009 roku ziemia w Polskim FADN jest wyceniana na podstawie deklarowanej przez rolnika kwoty, za którą byłby skłonny kupić własną ziemię. Na skutek tego, wartość ziemi wykazywanej w bilansie jest znacznie wyższa, niż w latach wcześniejszych.

Wykres 2.1-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

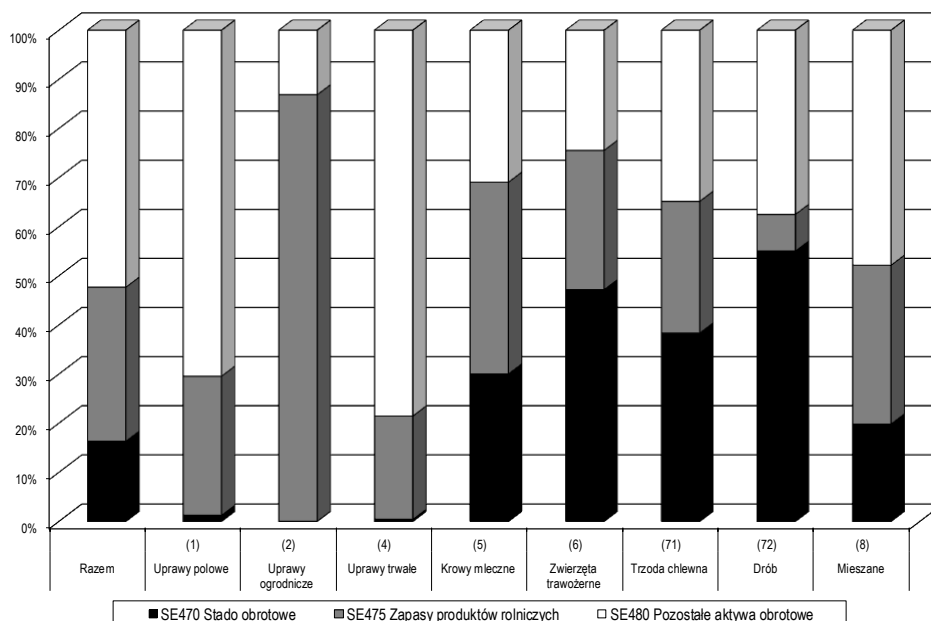

Zmiana zasad wyceny ziemi wpłynęła także na strukturę środków trwałych. Dominującym składnikiem środków trwałych w większości typów rolniczych (z wyjątkiem gospodarstw wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych i drobiarskich) była wartość ziemi (patrz: Wykres 2.1-28). Drugim składnikiem pod względem udziału w środkach trwałych były budynki. Największy ich udział zaobserwowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych i w chowie drobiu. Udział maszyn, urządzeń i środków transportowych był na dość zbliżonym poziomie we wszystkich typach rolniczych, jednak w gospodarstwach wyspecjalizowanych w uprawach ogrodniczych był on zauważalnie większy. W gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie krów mlecznych wyraźnie większą niż w innych grupach gospodarstw część środków trwałych stanowiła wartość stada podstawowego zwierząt.

Wykres 2.1-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

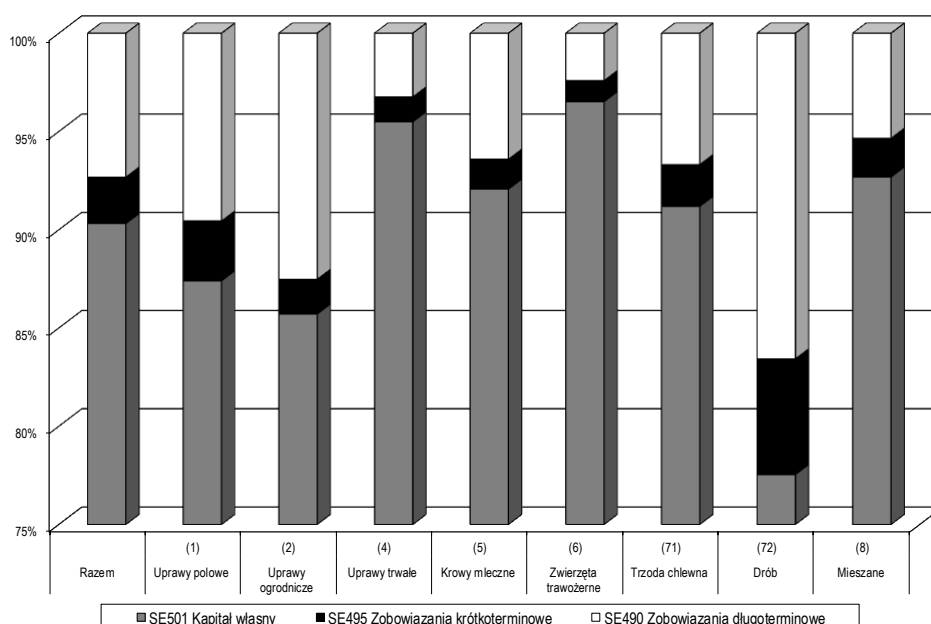
Specyfika produkcji w poszczególnych typach rolniczych miała także decydujący wpływ na strukturę aktywów obrotowych (patrz: Wykres 2.1-29). Większą część aktywów obrotowych gospodarstw nastawionych na uprawy polowe oraz trwałe stanowiły pozostałe aktywa obrotowe (odpowiednio 70% i 79%), głównie zapasy środków do produkcji, natomiast gospodarstw ogrodniczych – zapasy produktów rolniczych (87%). W gospodarstwach utrzymujących drób największy udział w aktywach obrotowych miały zwierzęta stada obrotowego (ponad 55%). Warto również zwrócić uwagę na fakt, że w strukturze aktywów obrotowych praktycznie nie występują środki pieniężne. Zgodnie z zasadami ewidencji w Polskim FADN przyjmuje się, że oszczędności stanowią majątek osobisty rolnika i jego rodziny, a w bilansie wykazywana jest co najwyżej deklarowana wartość środków pieniężnych niezbędnych do bieżącego prowadzenia gospodarstwa rolnego.

Wykres 2.1-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

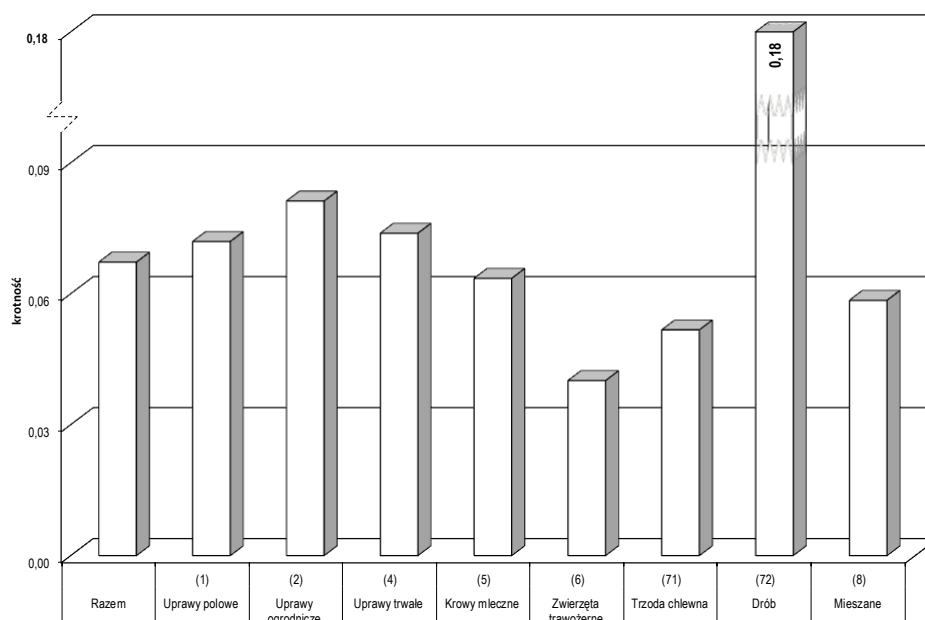
Aktywa gospodarstw finansowane były głównie kapitałem własnym (patrz: Wykres 2.1-30). Wyższy niż przeciętnie poziom zadłużenia zaobserwowano w gospodarstwach ogrodniczych oraz z uprawami polowymi (12–14%), najwyższy natomiast – w gospodarstwach drobiarskich (ponad 22%). W zobowiązaniach ciążących na gospodarstwach wszystkich typów rolniczych dominowało zadłużenie długoterminowe, korzystniejsze z punktu widzenia zasad finansowania, gdyż w danym roku nie musi być ono spłacone w całości. Struktura zobowiązań wskazywała, że zadłużenie gospodarstw związane było głównie z inwestycjami.

Wykres 2.1-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych

Przepływy pieniężne (2)⁸ przedstawiają nadwyżkę finansową, która po sfinansowaniu działalności operacyjnej, inwestycyjnej i spłacie zadłużenia pozostaje do dyspozycji właścicieli gospodarstwa oraz na zgromadzenie oszczędności gospodarstwa, niezbędnych do sfinansowania w przyszłości inwestycji odtworzeniowych i rozwojowych (patrz: Wykres 2.1-31). Relacja przepływów pieniężnych (2) do wartości aktywów ogółem charakteryzuje zwrot ze środków ulokowanych w składnikach majątku gospodarstwa. Zdecydowanie najwyższym poziomem zwrotu charakteryzowały się gospodarstwa drobiarskie a najniższym nastawione na chów zwierząt trawożernych. Niższy zwrot od przeciętnego osiągnęły także gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie trzody chlewnej, krów mlecznych i z produkcją mieszaną.

Wykres 2.1-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według typów rolniczych

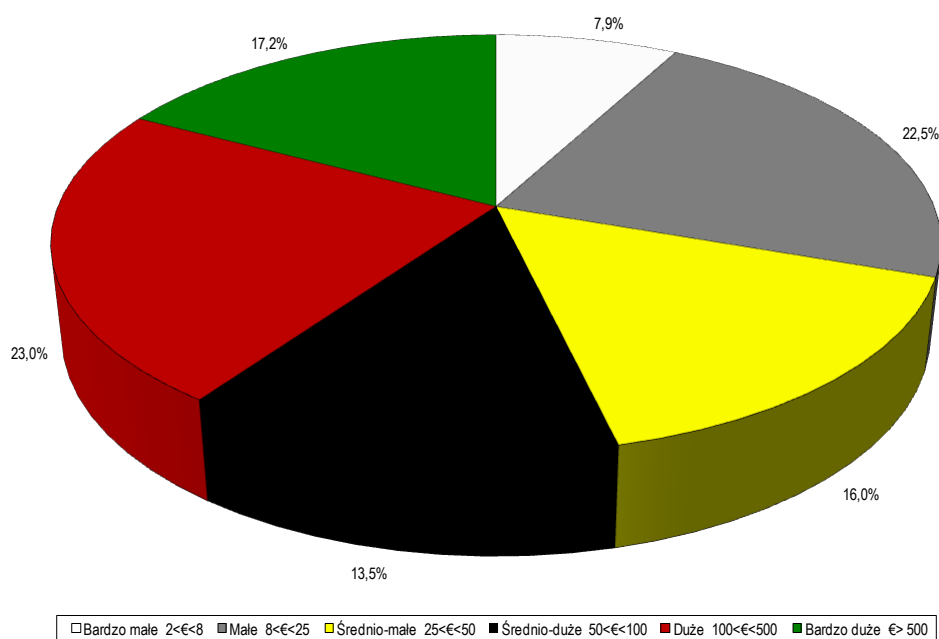
⁸ Przepływ pieniężny (2) (SE530) -ukazuje zdolność gospodarstwa rolnego do samofinansowania swojej działalności i tworzenia oszczędności. Przepływ pieniężny (2) obliczany jest w następujący sposób: przepływ pieniężny (1) + sprzedaż środków trwałych - zakupy i inwestycje w środkach trwałych + stan zobowiązań na koniec roku - stan zobowiązań na początek roku.

2.2. Wyniki Standardowe według klas wielkości ekonomicznej

2.2.1. Potencjał produkcyjny gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

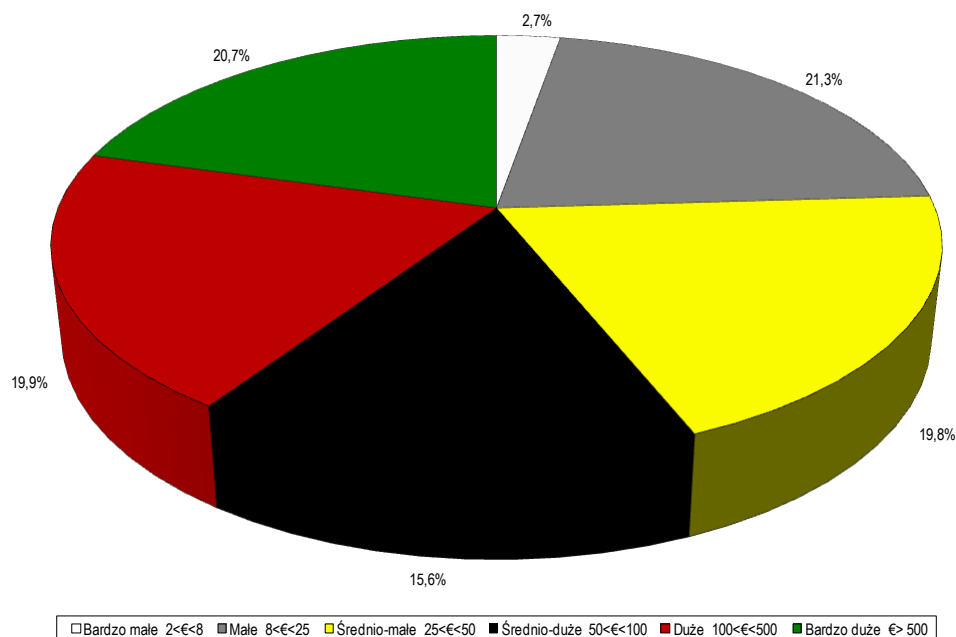
W strukturze posiadanych użytków rolnych największy udział miały gospodarstwa duże, o wielkości ekonomicznej od 100 do 500 tys. euro, które gospodarowały na 23% obszaru użytków rolnych regionu Pomorze i Mazury. Znaczący był również udział gospodarstw małych, o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro użytkujących 22,5% arealu użytków rolnych. Gospodarstwa bardzo duże, stanowiące 2% liczby gospodarstw w próbie, posiadały 17,2% powierzchni (patrz: Wykres 2.2-1). W tej klasie wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz mieszane (porównaj Wykres 1.2-1).

Wykres 2.2-1 Zasoby ziemi w gospodarstwach rolnych z pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej

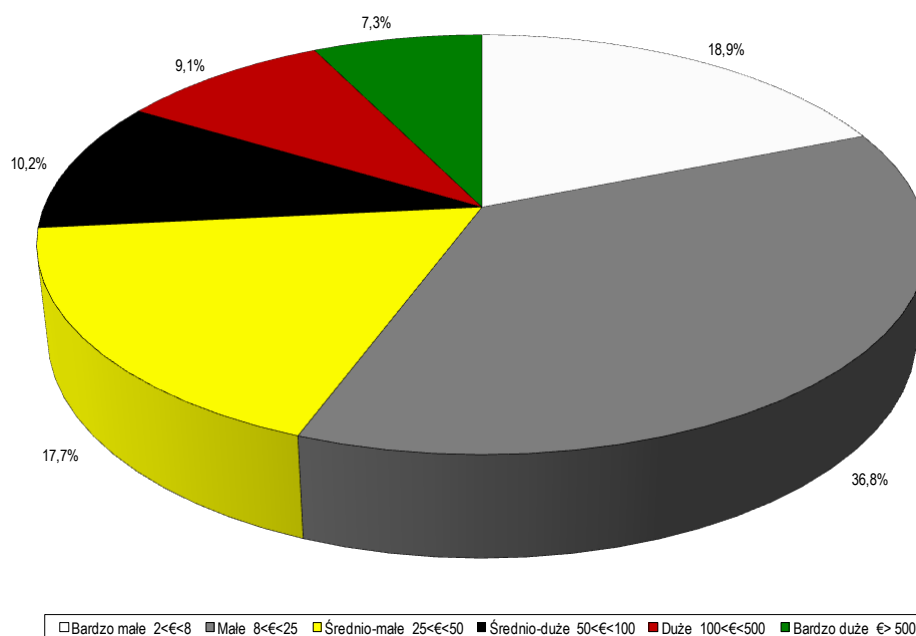

Okolo 59,4% pogłowia zwierząt znajdowało się w gospodarstwach rolnych, których wielkość nie przekroczyła 100 tys. euro SO. Najwięcej, bo ponad 21,3% zwierząt było w gospodarstwach małych o wielkości ekonomicznej od 8 do 25 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.2-2).

Wykres 2.2-2 **Pogłowie zwierząt w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej (w jednostkach przeliczeniowych LU)**

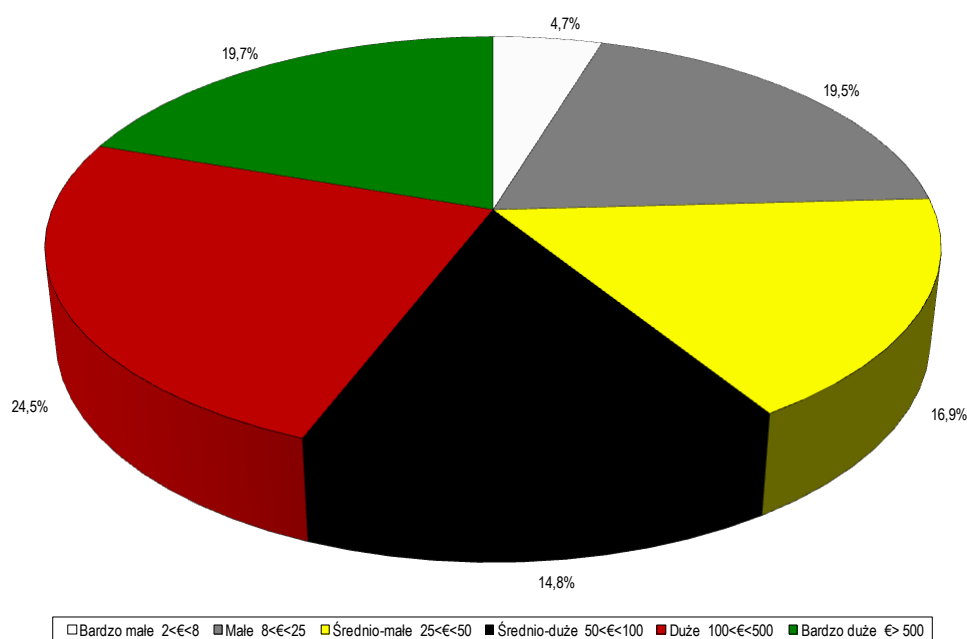
Wykres 2.2-3 **Nakłady pracy w polu obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej (w osobach przeliczeniowych AWU)**

Gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 50 tys. euro SO zaabsorbowały ok. 73,4% ogółu nakładów pracy. Na uwagę zasługują również gospodarstwa bardzo duże, które mimo, że użytkują znaczącą powierzchnię ziemi – 17,2% ogółu (patrz: Wykres 2.2-1) oraz posiadają 20,7% zwierząt (patrz: Wykres 2.2-2) to zaangażowały zaledwie 7,3% ogółu nakładów pracy. Wskazuje to na wysoką wydajność pracy w tych gospodarstwach (patrz: Wykres 2.2-3).

Udział poszczególnych grup gospodarstw w obliczonej wartości Standardowej Produkcji (SO) zdecydowanie różnił się od ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw. Biorąc pod uwagę skalę dysproporcji, na czoło wysuwały się gospodarstwa bardzo duże, które przy znikomym udziale w ogólnej liczbie gospodarstw w próbie (2%) wytwarzały 19,7% wartości SO. Z kolei gospodarstwa bardzo małe, również stanowiące 2% liczby gospodarstw, miały jedynie 4,7% udziału w sumie wartości SO. Natomiast gospodarstwa duże, stanowiące 13% liczby gospodarstw, wytwarzały 24,5% wartości SO (patrz: Wykres 2.2-4).

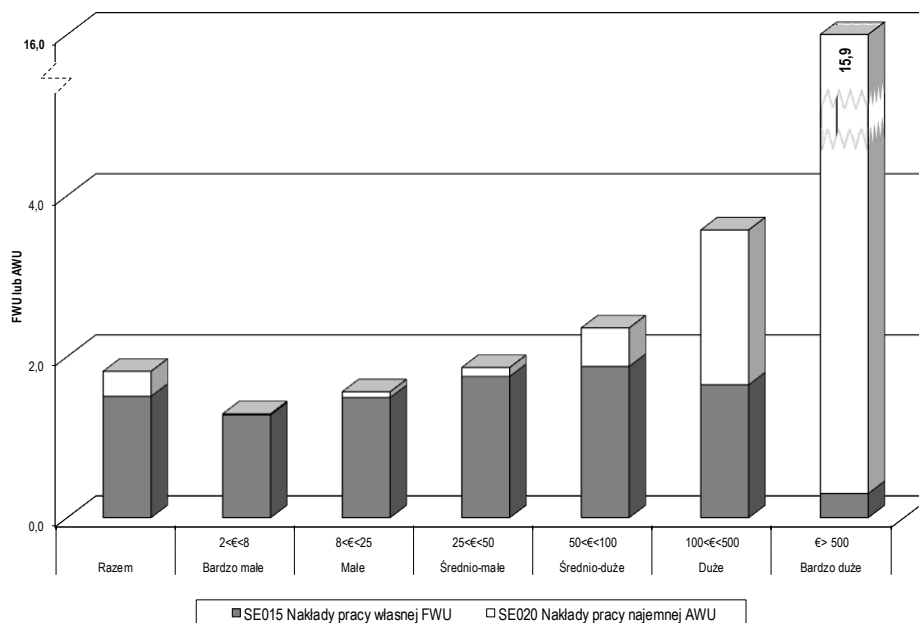
Wykres 2.2-4 Wartość Standardowej Produkcji dla pola obserwacji regionu Pomorze i Mazury według klas wielkości ekonomicznej

2.2.2. Wyniki działalności gospodarstw rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Poziom nakładów pracy był wyższy w gospodarstwach większych ekonomicznie. Działalność większości gospodarstw (oprócz gospodarstw powyżej 100 tys. euro SO) opierała się na zasobach pracy własnej. W gospodarstwach dużych nakłady najemnej siły roboczej były wyraźnie wyższe i stanowiły 53% nakładów pracy ogółem. Natomiast w gospodarstwach największych nakłady pracy najemnej stanowiły 98% nakładów pracy ogółem (patrz: Wykres 2.2-5). Można zatem stwierdzić, że gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 100 tys. euro SO to przede wszystkim gospodarstwa rodzinne, w których dominuje praca własna. Natomiast odmienna relacja wystąpiła w gospodarstwach powyżej 100 tys. euro, a wynikała ona z dominacji gospodarstw osób prawnych w tych klasach wielkości ekonomicznej.

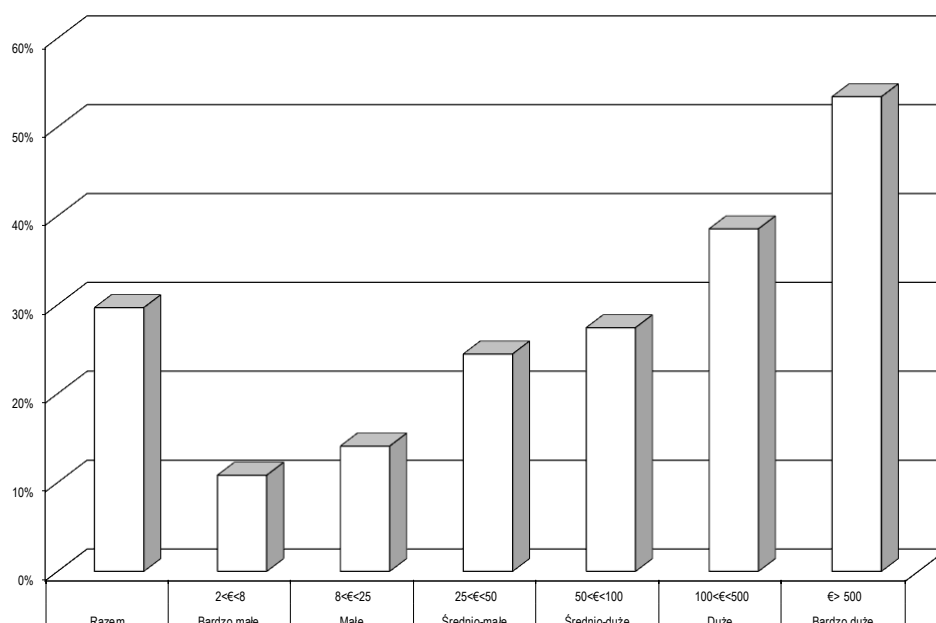
Wykres 2.2-5 Wielkość i struktura nakładów pracy w przeliczeniu na gospodarstwo według klas wielkości ekonomicznej

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego możemy mówić o zwiększaniu się zasobów posiadanych użytków rolnych w badanych gospodarstwach. Ta sama prawidłowość dotyczy ziemi dodzierżawionej⁹. W niemal wszystkich klasach wielkości ekonomicznej w strukturze własnościowej użytków rolnych dominowały grunty własne. Udział dodzierżawionych użytków rolnych wynosił przeciętnie 30% ogółu powierzchni i zmieniał się w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstwa z 11% w gospodarstwach bardzo małych (do 8 tys. euro SO) do nieco ponad 50% w grupie gospodarstw bardzo dużych (powyżej 500 tys. euro SO) (patrz: Wykres 2.2-6).

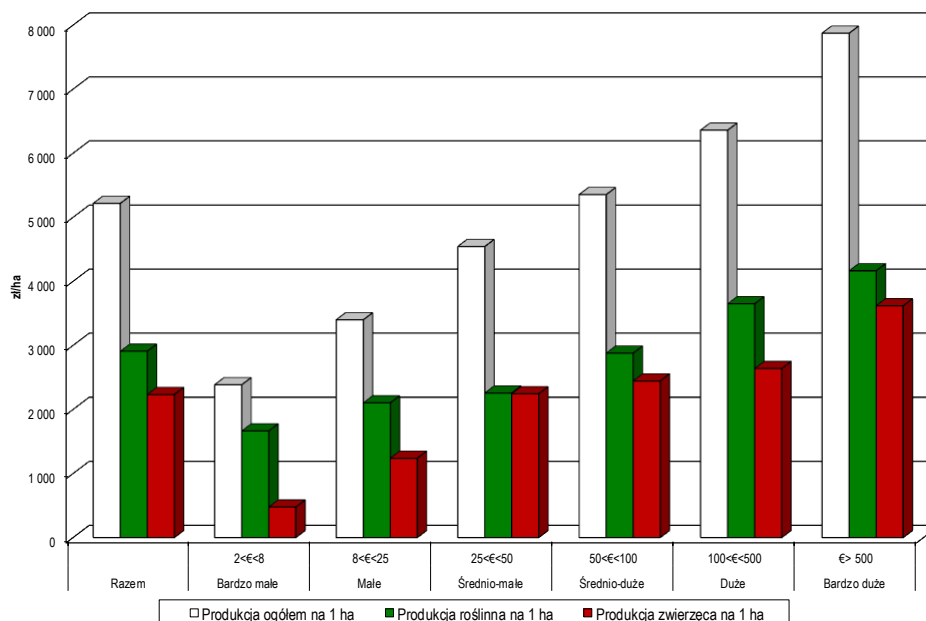
⁹ Patrz: przypis 1 na str. 7.

Wykres 2.2-6 Udział dodzierżawionych użytków rolnych w całkowitej powierzchni użytków rolnych gospodarstwa według klas wielkości ekonomicznej

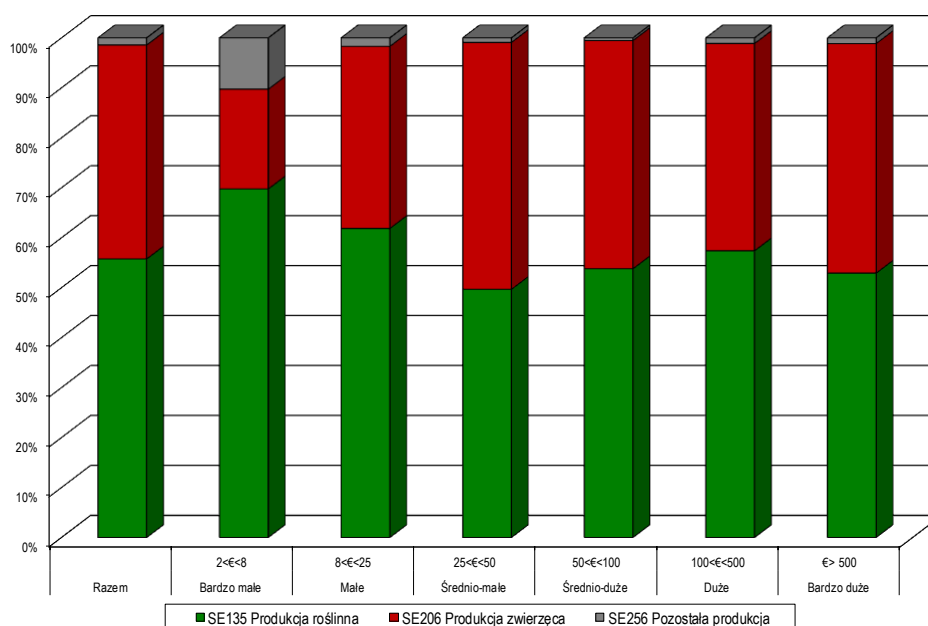
Najwyższą produktywność ziemi (mierzoną wartością produkcji przypadającą na 1 ha użytków rolnych) uzyskali gospodarstwa duże (6 360 zł/ha) i bardzo duże (7 873 zł/ha), a więc powyżej 100 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.2-7). Należy przy tym zaznaczyć, że w tej klasie dość dużą grupę stanowiły gospodarstwa prowadzące produkcję mieszaną (19%) a także nastawione na chów drobiu (17%) (porównaj: Wykres 1.2-1). Proporcjonalnie do produktywności ziemi mierzonej wartością produkcji ogółem, zmieniała się także wartość produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych, przy czym najwyższa była w gospodarstwach dużych (100 do 500 tys. euro SO). Dość równomiernie wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej wzrastała również wartość produkcji zwierzęcej na 1 ha UR.

Wykres 2.2-7 Produkcja na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach o klasach wielkości ekonomicznej: bardzo małe, małe oraz duże udział produkcji roślinnej w produkcji ogółem był wyższy, niż produkcji zwierzęcej i wynosił ponad 50%, najwięcej w gospodarstwach bardzo małych ok 69% produkcji ogółem. Udział pozostałej produkcji w produkcji ogółem był niewielki i wynosił maksymalnie 10% w przypadku gospodarstw bardzo małych (patrz: Wykres 2.2-8).

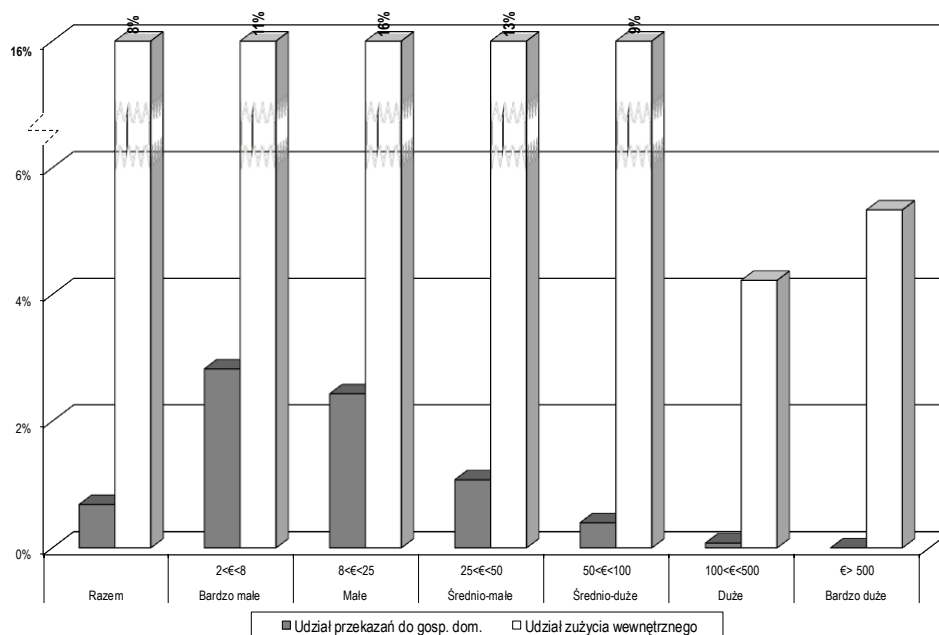
Wykres 2.2-8 Struktura produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

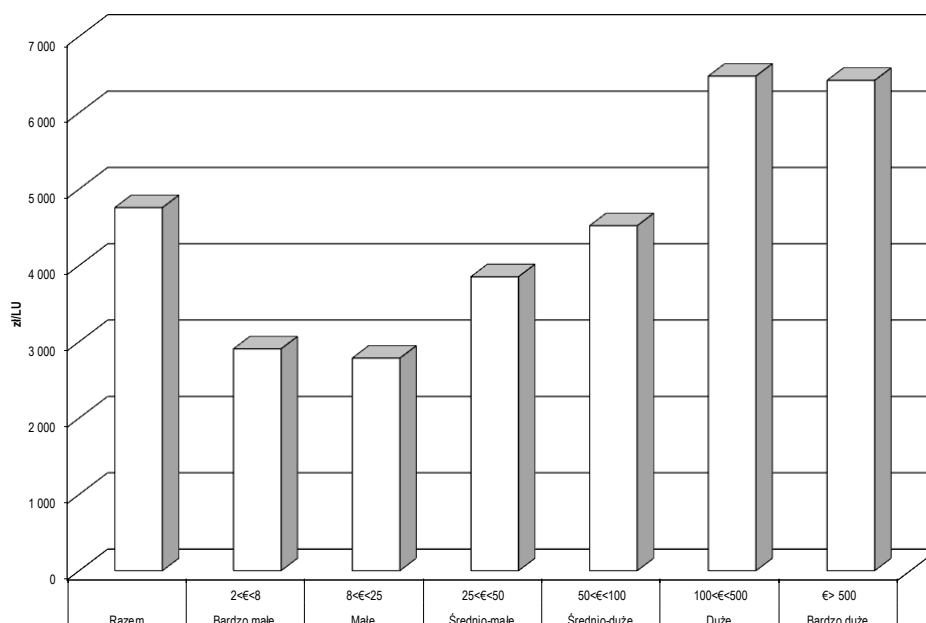
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej, malał udział wartości przekazania produktów i usług do gospodarstwa domowego w strukturze produkcji od 2,8% w gospodarstwach bardzo małych do prawie zera w gospodarstwach bardzo dużych (patrz: Wykres 2.2-9).

Udział zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem był najwyższy w gospodarstwach małych (16%), natomiast najniższy – w gospodarstwach dużych ok.4%.

Wykres 2.2-9 Udział przekazania produktów do gospodarstwa domowego oraz zużycia wewnętrznego w produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

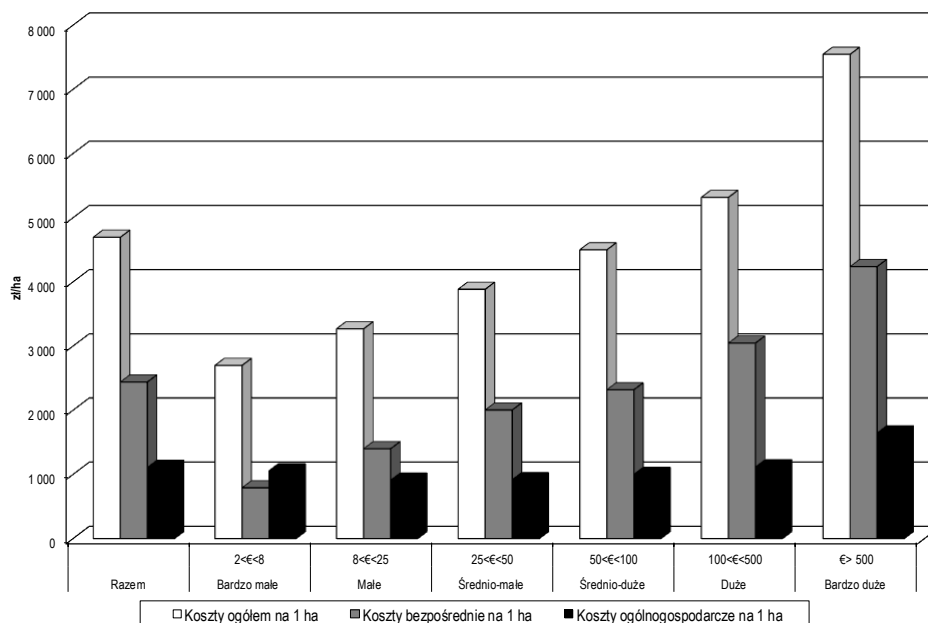
Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw zwiększała się wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU (patrz: Wykres 2.2-10). Wyjątek stanowiły gospodarstwa bardzo duże (powyżej 500 tys. euro SO, w których wartość produkcji zwierzęcej na 1 LU była porównywalna do wartości w gospodarstwach dużych (100 - 500 tys. euro SO). W gospodarstwach dużych produktywność zwierząt była ponad dwukrotnie wyższa niż w gospodarstwach bardzo małych i małych (do 25 tys. euro SO). Można to wiązać ze strukturą pogłowia jak i jakością zwierząt. Z analizy produktywności zwierząt według typów rolniczych (por. Wykres 2.1-10) wynika, że gospodarstwa nastawione na chów drobiu oraz krów mlecznych charakteryzują się wyższą produktywnością niż gospodarstwa z trzodą chlewną a zwłaszcza utrzymujące zwierzęta trawożerne.

Wykres 2.2-10 Produkcja zwierzęca na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Analizowane prawidłowości produktywności ziemi powiązane są z poziomem kosztów ponoszonych przez gospodarstwa. W przypadku analizowanego zbioru gospodarstw poziom ponoszonych kosztów na 1 ha użytków rolnych zwiększał się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej (patrz: Wykres 2.2-11). Proporcjonalnie do przyrostu kosztów ogółem na 1 ha UR, zwiększały się także koszty bezpośrednie, które są głównym czynnikiem wzrostu produktywności ziemi.

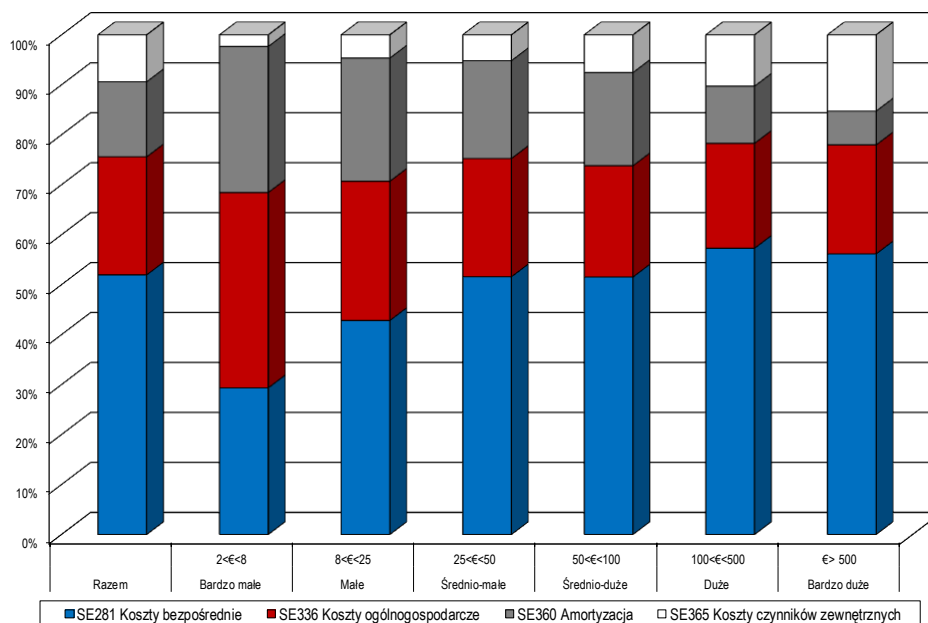
Z kolei poziom kosztów ogólnogospodarczych praktycznie nie zmieniał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej i dopiero w gospodarstwach powyżej 500 tys. euro SO oraz w gospodarstwach bardzo małych od 2 do 8 tys. euro SO nastąpił niewielki wzrost.

Wykres 2.2-11 Koszty produkcji na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

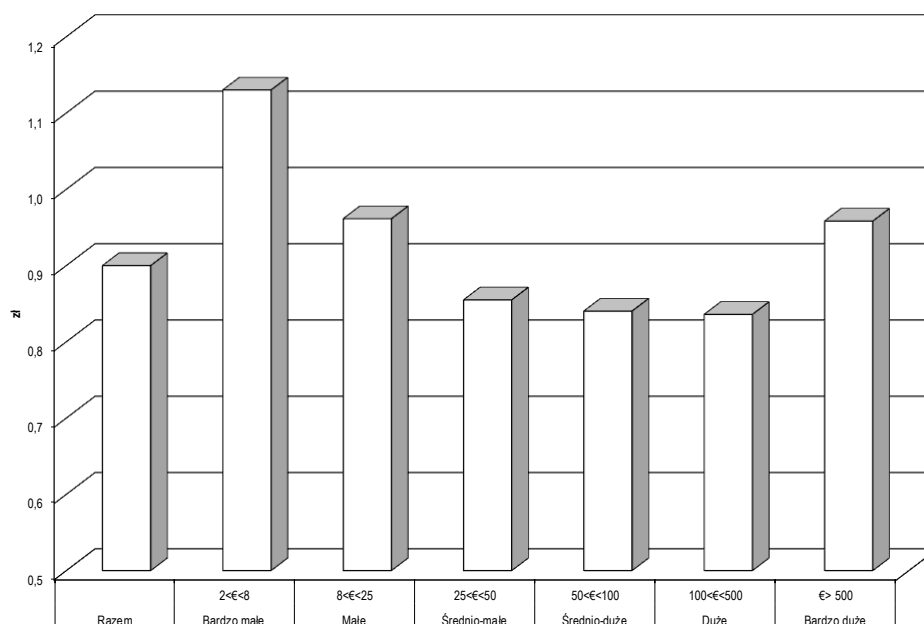
Udział kosztów bezpośrednich w kosztach ogółem w gospodarstwach do 500 tys. euro SO zwiększał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej (z 29% do 57%). W gospodarstwach największych, powyżej 500 tys. euro SO nastąpił spadek ich udziału do 51% (patrz: Wykres 2.2-12). Było to związane ze zmniejszającym się udziałem kosztów ogólnogospodarczych (wyjątek stanowiły gospodarstwa bardzo duże) i amortyzacji (we wszystkich grupach gospodarstw) w miarę wzrostu skali gospodarowania. W gospodarstwach dużych i bardzo dużych stosunkowo liczną grupę stanowiły gospodarstwa prowadzące uprawy polowe, z produkcją mieszaną i nastawione na chów drobiu. W przypadku amortyzacji zaobserwowano, że wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej jej udział w kosztach ogółem mocno się obniżał. Ta ostatnia zależność może świadczyć o zbyt dużym wyposażeniu małych gospodarstw w środki trwałe w stosunku do realizowanej produkcji. Bardzo wyraźnie wzrastał natomiast udział kosztów czynników zewnętrznych, z 2,3% w gospodarstwach bardzo małych do 15,3% w bardzo dużych. Związane jest to z dużym udziałem pracy najemnej, co znajduje odzwierciedlenie w wysokich kosztach wynagrodzeń w gospodarstwach powyżej 100 tys. euro SO.

Wykres 2.2-12 Struktura kosztów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

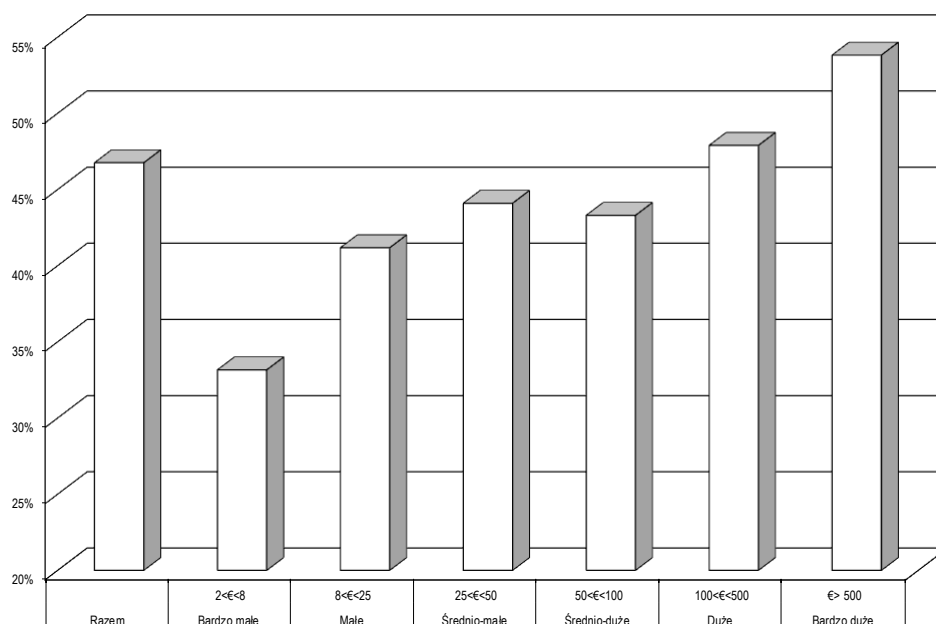
Koszt wytworzenia 1 zł produkcji (patrz: Wykres 2.2-13) był najniższy w gospodarstwach średnich i dużych (ok. 0,84 zł). Zarówno w gospodarstwach małych i bardzo małych, jak i bardzo dużych koszty były wyraźnie wyższe, a w gospodarstwach bardzo małych przekroczyły wartość produkcji liczonej w cenach rynkowych i wyniosły 1,13 zł.

Wykres 2.2-13 Koszt wytworzenia 1 zł produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Relacja kosztów bezpośrednich do wartości produkcji ogółem zmieniła się z 33% w gospodarstwach poniżej 8 tys. euro SO, do prawie 54% w klasie gospodarstw bardzo dużych powyżej 500 tys. euro SO (patrz: Wykres 2.2-14). Tak duże różnice efektywności kosztów bezpośrednich związane są niewątpliwie ze strukturą wytwarzanej produkcji, a tym samym strukturą kosztów bezpośrednich.

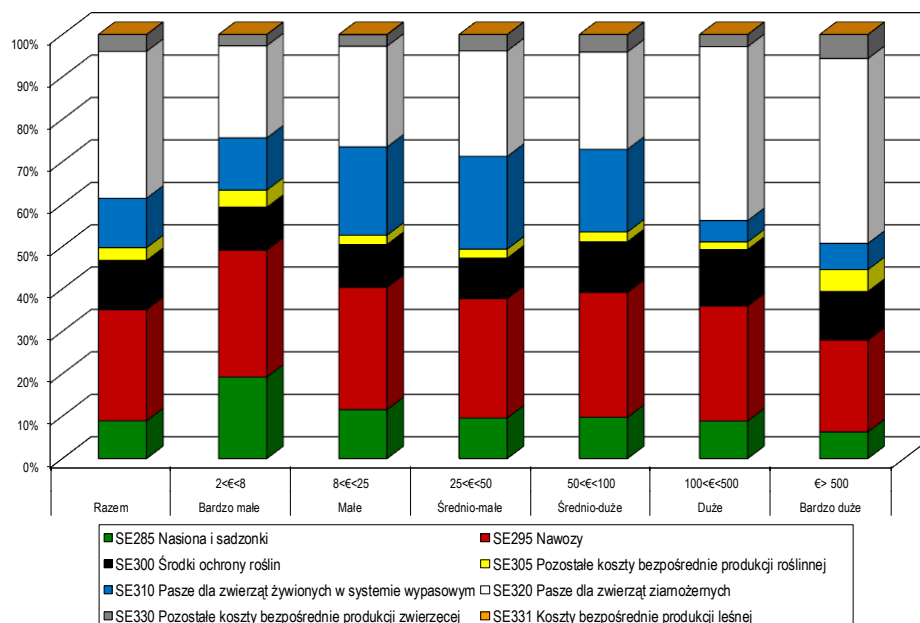
Wykres 2.2-14 Relacja kosztów bezpośrednich do produkcji ogółem według klas wielkości ekonomicznej

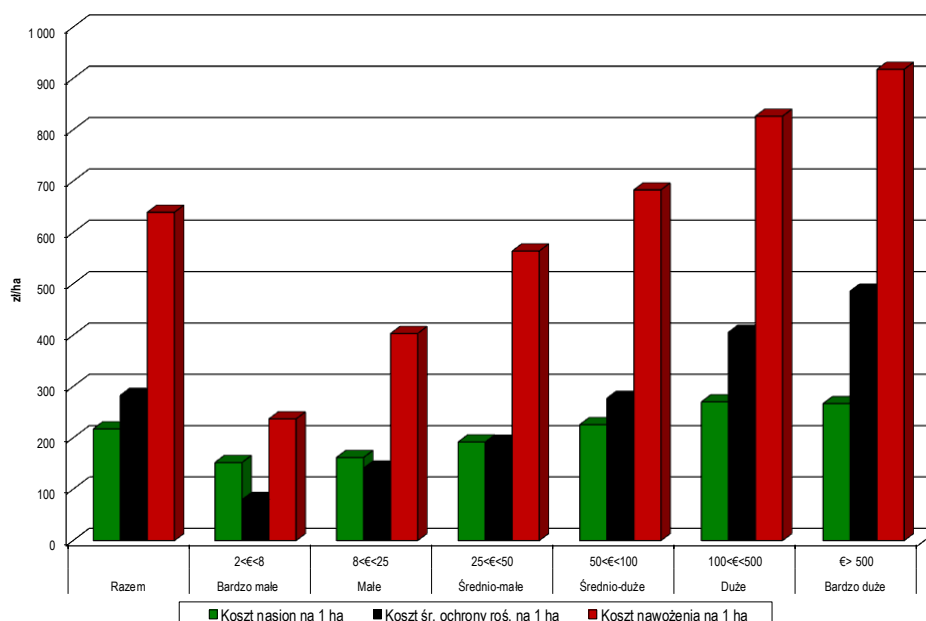
W gospodarstwach większości klas wielkości ekonomicznej udział kosztów nawozów utrzymywał się na poziomie ok. 30%. Udział pasz dla zwierząt ziarnożernych utrzymywał się na poziomie od ok 20% w gospodarstwach bardzo małych, małych i średnich. W gospodarstwach dużych i bardzo dużych powyżej 100 tys. euro SO udział pasz dla zwierząt ziarnożernych był znacznie wyższy i wynosił ok. 40%. W gospodarstwach bardzo dużych udział kosztów pasz dla zwierząt żywionych w systemie wypasowym był na niższym poziomie niż w pozostałych grupach i wynosił ok. 6% (patrz: Wykres 2.2-15). Struktura kosztów bezpośrednich odzwierciedla strukturę produkcji w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej gospodarstw.

Udział kosztów środków ochrony roślin i kosztów nawozów w kosztach bezpośrednich różnił się w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej o kilka punktów procentowych. Natomiast koszt nasion i sadzonek był najwyższy w gospodarstwach bardzo małych (19%).

Pozostałe koszty bezpośrednie produkcji roślinnej oraz zwierzęcej stanowiły niewielką część kosztów bezpośrednich ogółem.

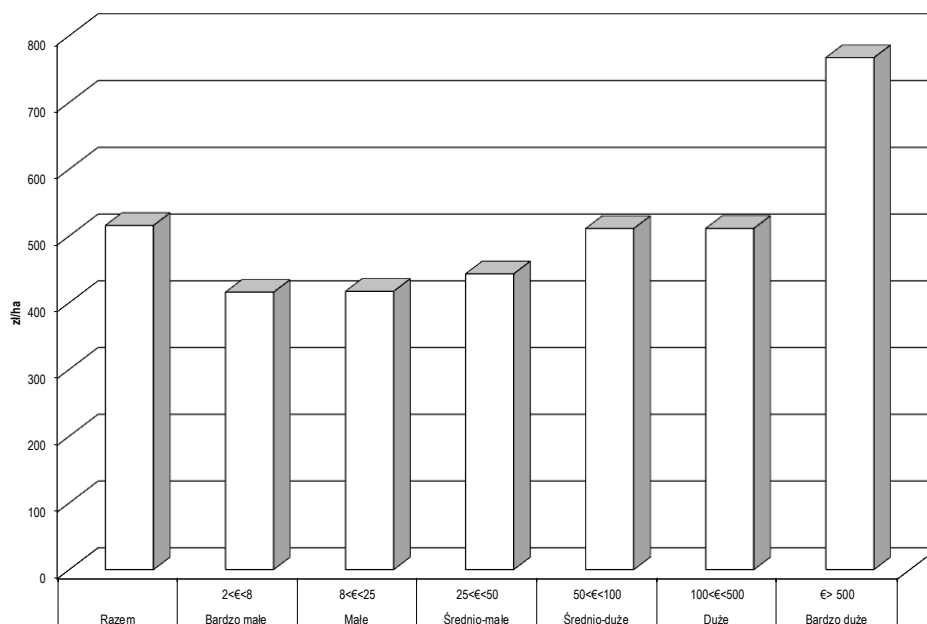
Wykres 2.2-15 Struktura kosztów bezpośrednich według klas wielkości ekonomicznej

Koszty nawożenia i środków ochrony roślin w przeliczeniu na 1 ha UR (patrz: Wykres 2.2-16) były bardzo silnie związane z wielkością ekonomiczną gospodarstw. W gospodarstwach największych ekonomicznie, koszty nawożenia były 4,5-krotnie wyższe niż w gospodarstwach bardzo małych, a koszty ochrony roślin 4,3-krotnie. Pomimo to, produktywność ziemi w gospodarstwach bardzo dużych była tylko 2-krotnie wyższa niż w gospodarstwach bardzo małych. Koszt nasion i sadzonek na 1 ha również zwiększał się wraz ze wzrostem klasy wielkości ekonomicznej.

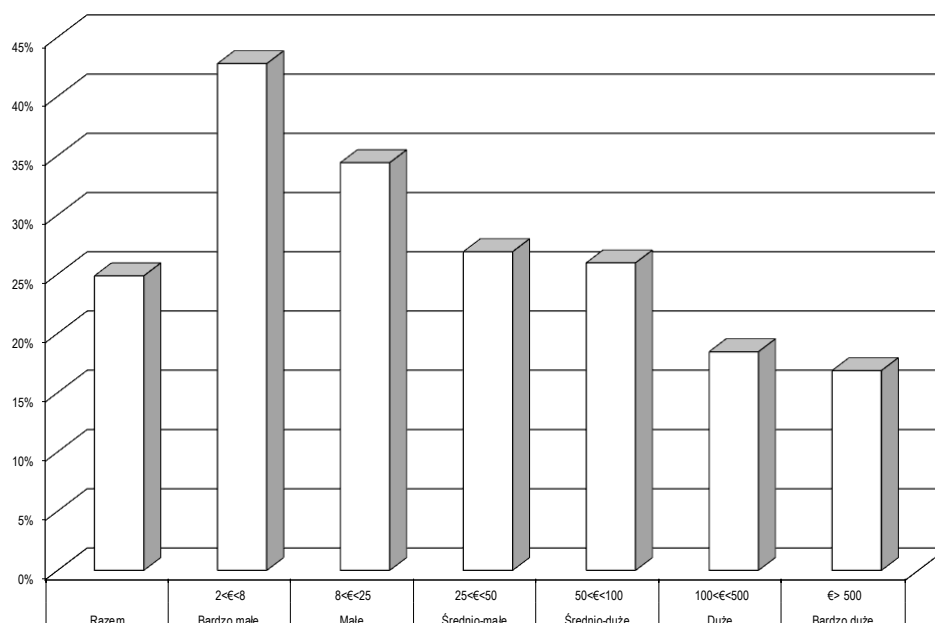
Wykres 2.2-16 Koszty nasion, nawożenia i środków ochrony roślin na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Z wielkością ekonomiczną bardzo wyraźnie związane były koszty energii i paliw ponoszone na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-17). W tym przypadku także obserwowany był wzrost kosztów wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. Poziom tych kosztów w gospodarstwach bardzo dużych był ok. 1,8-krotnie wyższy niż w gospodarstwach bardzo małych. Wiąże się to ze zróżnicowaniem działalności produkcyjnej a także energo- i materiałochłonnością technologii produkcji.

Wykres 2.2-17 Koszty energii elektrycznej i paliw na 1 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto zmniejszał się wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstw. W gospodarstwach bardzo małych wynosił on prawie 43%, natomiast w gospodarstwach dużych i bardzo dużych ok. 17% (patrz: Wykres 2.2-18).

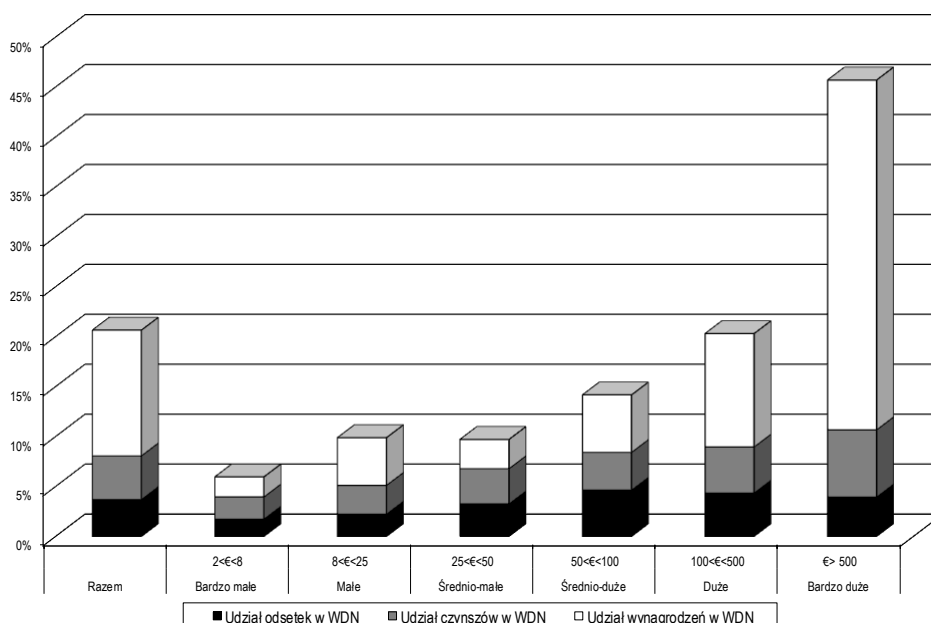
Wykres 2.2-18 Udział amortyzacji w wartości dodanej brutto według klas wielkości ekonomicznej

Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto (WDN) informuje, jaka jej część potrzebna była na pokrycie kosztów tego rodzaju ¹⁰.

W tym przypadku warto zwrócić uwagę na stopień zaangażowania obcych czynników wytwórczych (pracy, ziemi i kapitału) w działalności gospodarstw bardzo dużych. W gospodarstwach tych prawie 46% wartości dodanej netto zostało przeznaczone na pokrycie kosztów czynników zewnętrznych, w tym aż 35% stanowił udział wynagrodzeń. Potwierdza to fakt oparcia działalności gospodarczej przez gospodarstwa największe na czynnikach zewnętrznych, przede wszystkim na pracy najemnej i kapitale obcym (porównaj Wykres 2.2-5 i Wykres 2.2-30). Konieczność ponoszenia kosztów czynników zewnętrznych bez względu na sytuację dochodową gospodarstw powoduje, że są one znacznie bardziej wrażliwe na wszelkie zmiany koniunktury. Dla porównania w gospodarstwach bardzo małych udział kosztów czynników zewnętrznych w WDN wynosił 6%, a udział wynagrodzeń prawie 2% (patrz: Wykres 2.2-19).

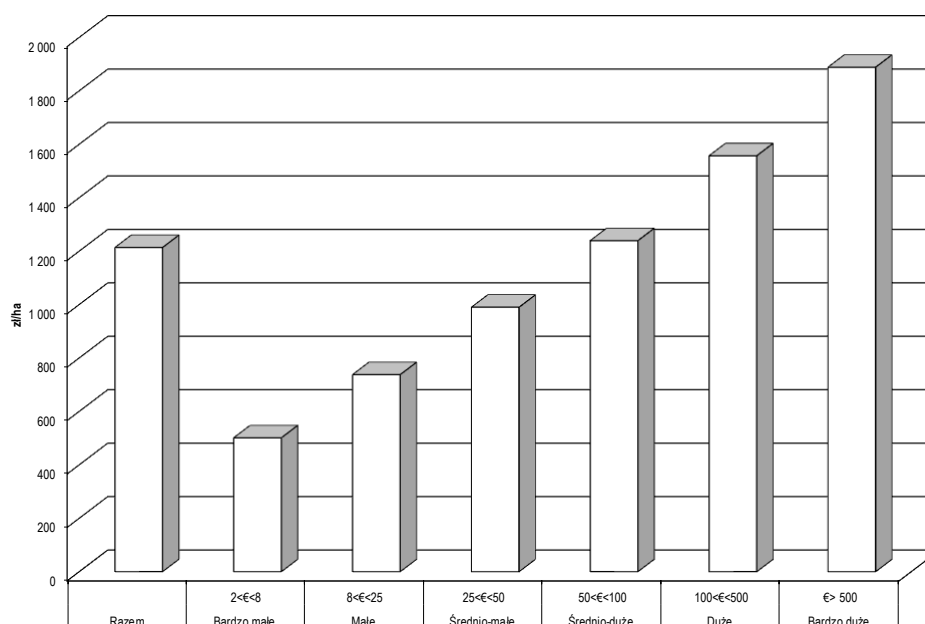
¹⁰ Koszty czynników zewnętrznych obejmują: wynagrodzenia, czynsze i odsetki.

Wykres 2.2-19 **Udział kosztów czynników zewnętrznych w wartości dodanej netto według klas wielkości ekonomicznej**

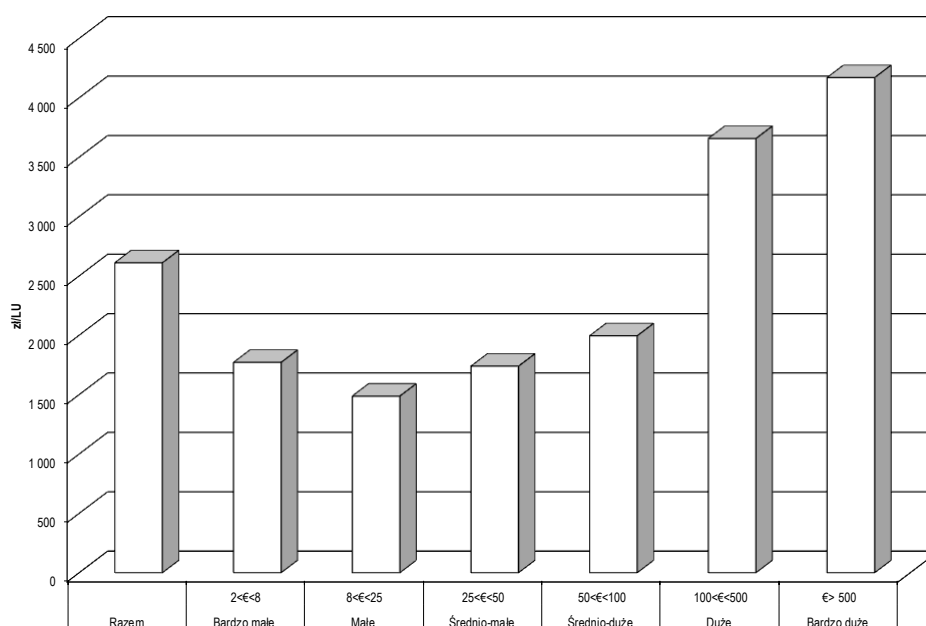
Kosztochłonność produkcji roślinnej w zależności od wielkości ekonomicznej gospodarstw charakteryzują koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha użytków rolnych (patrz: Wykres 2.2-20). Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej kosztochłonność produkcji roślinnej silnie rosła. W gospodarstwach bardzo małych koszty produkcji roślinnej na 1 ha wyniosły 501 zł, a w gospodarstwach dużych 1 888 zł, były więc ponad 3-krotnie większe.

Wykres 2.2-20 **Koszty bezpośrednie produkcji roślinnej na 1 ha według klas wielkości ekonomicznej**

Kosztochłonność produkcji zwierzęcej mierzona wartością kosztów bezpośrednich na 1 LU w większości klas wielkości ekonomicznej pozostawała na zbliżonym poziomie, jedynie w gospodarstwach dużych i bardzo dużych była zdecydowanie wyższa (patrz: Wykres 2.2-21). Ma to związek ze zróżnicowaniem udziału pogłowia zwierząt ziarno- i trawożernych oraz systemów żywienia.

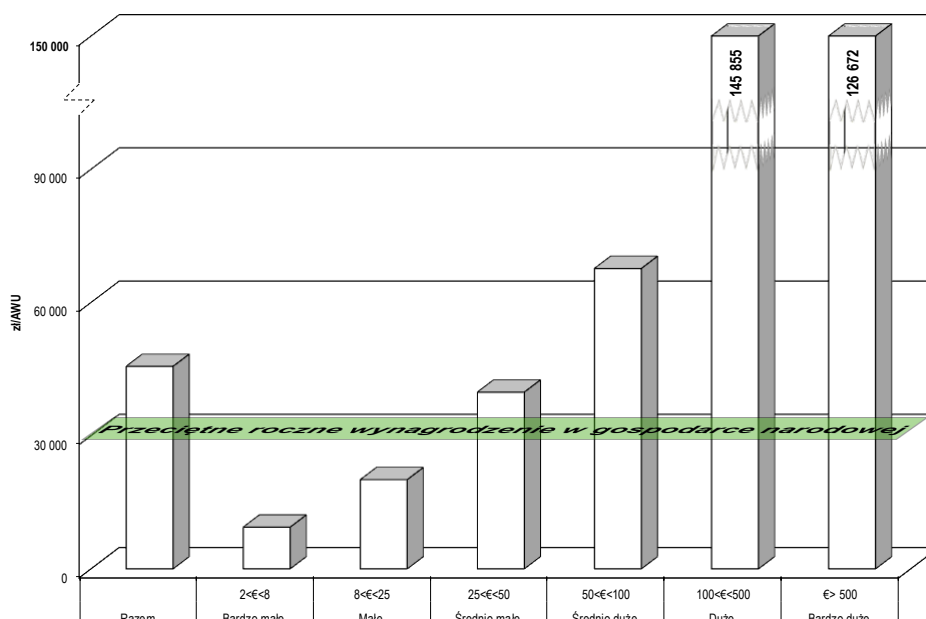
Wykres 2.2-21 Koszty bezpośrednie produkcji zwierzęcej na 1 LU według klas wielkości ekonomicznej

Średnio w gospodarstwie, w regionie, wartość dodana netto przypadająca na osobę pełnozatrudnioną przekroczyła o ok. połowę wartość przeciętnego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej¹¹. W poszczególnych grupach gospodarstw występowały jednak pod tym względem istotne różnice. Granicą było w tym przypadku 25 tys. euro SO. W gospodarstwach, które znalazły się powyżej tego progu wielkości ekonomicznej, wartość dodana netto przekraczała przeciętne wynagrodzenie netto (w gospodarstwach powyżej 50 tys. euro SO nawet kilkakrotnie). Z kolei gospodarstwa o wielkości ekonomicznej poniżej 25 tys. euro SO osiągnęły zdecydowanie gorsze relacje – od 30% do 64% przeciętnego wynagrodzenia netto (patrz: Wykres 2.2-22).

¹¹ Patrz: przypis 7, na str. 26.

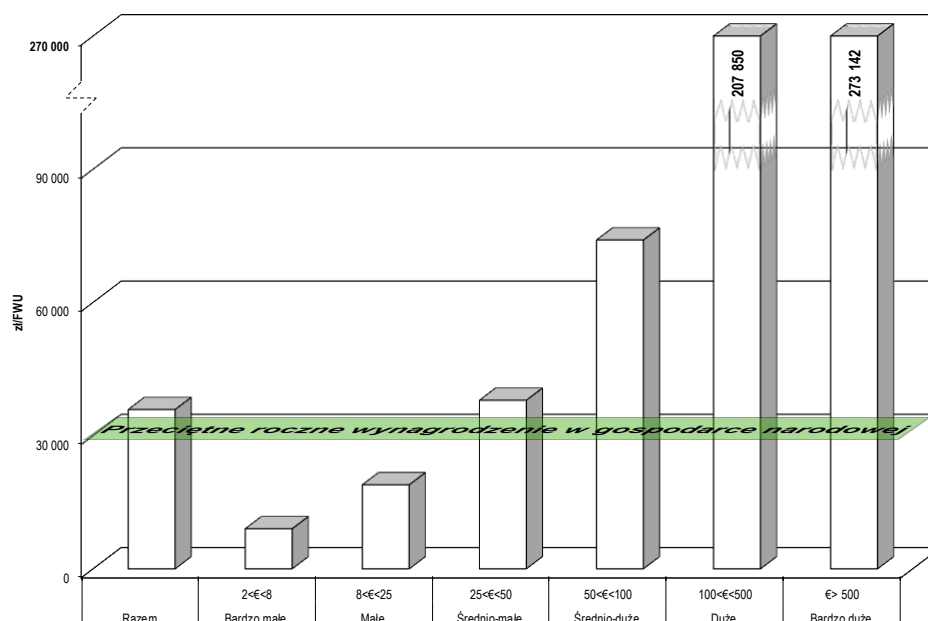
Wykres 2.2-22 Wartość dodana netto na osobę pełnozatrudnioną w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego stanowi opłatę za pracę członków rodziny rolnika oraz za zaangażowany kapitał własny (finansujący ziemię i pozostałe składniki majątkowe gospodarstwa).

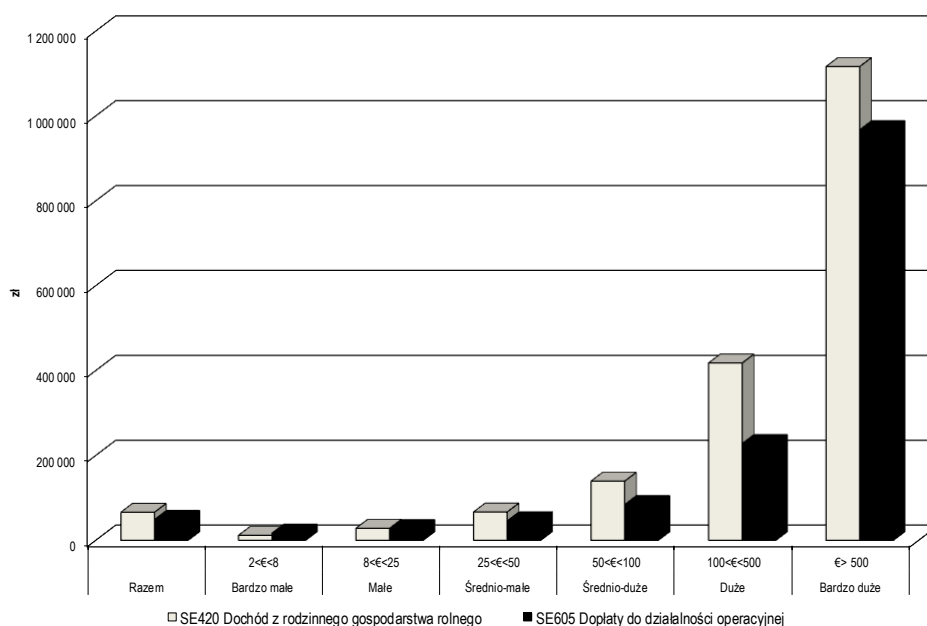
Podobnie jak w przypadku produkcji, zdolność do tworzenia dochodów przez gospodarstwa wyznacza ich wielkość ekonomiczna. Analizując dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadający na osobę pełnozatrudnioną rodziny zauważono, że wysokość dochodu była silnie związana z wielkością ekonomiczną gospodarstwa. Wraz z jej wzrostem zwiększał się poziom realizowanego dochodu (wyjątek stanowiły jedynie gospodarstwa bardzo duże, w których dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego był niższy, niż w grupie gospodarstw dużych). Dochód na poziomie przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto osiągnęły gospodarstwa w grupach powyżej 25 tys. euro SO. W grupie gospodarstw dużych (od 100 do 500 tys. euro SO), dochód ten był wielokrotnie wyższy niż przeciętne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej. Z kolei gospodarstwa bardzo małe zrealizowały dochód wynoszący zaledwie 26% średniego wynagrodzenia netto. Z rozkładu gospodarstw według wielkości ekonomicznej wynika, że 69% gospodarstw z pola obserwacji Polskiego FADN w tym regionie stanowiły gospodarstwa poniżej 25 tys. euro SO, które zrealizowały dochód na poziomie niższym niż średnie wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej (patrz: Wykres 2.2-23 oraz porównaj Wykres 1.2-1).

Wykres 2.2-23 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na osobę pełnozatrudnioną rodziny w porównaniu z przeciętnym rocznym wynagrodzeniem netto w gospodarce narodowej według klas wielkości ekonomicznej

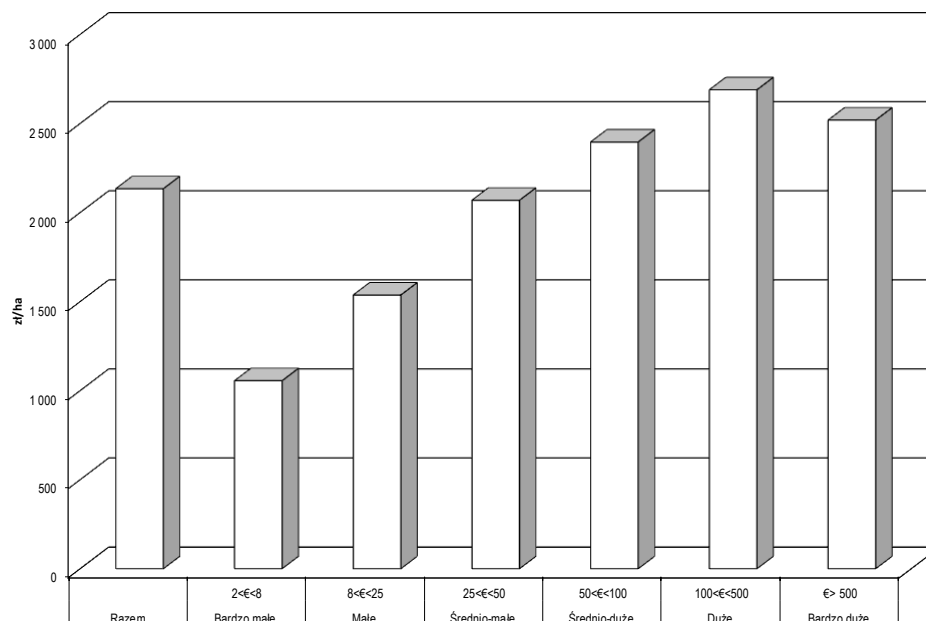

Relacja dopłat do działalności operacyjnej do dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 8 tys. euro SO była najwyższa i przekroczyła poziom 147%. Oznacza to, że w gospodarstwach bardzo małych dochód był w całości sfinansowany przez dopłaty do działalności operacyjnej a dodatkowo część dopłat wykorzystana została na pokrycie bardzo wysokich kosztów produkcji. W pozostałych grupach udział dopłat do działalności operacyjnej w dochodzie z rodzinnego gospodarstwa rolnego wynosił poniżej 100% i początkowo malał w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej (od ok. 98% w gospodarstwach małych do ok. 54% w gospodarstwach dużych) a następnie wzrastał, osiągając poziom niemal 86% w gospodarstwach bardzo dużych (patrz: Wykres 2.2-24).

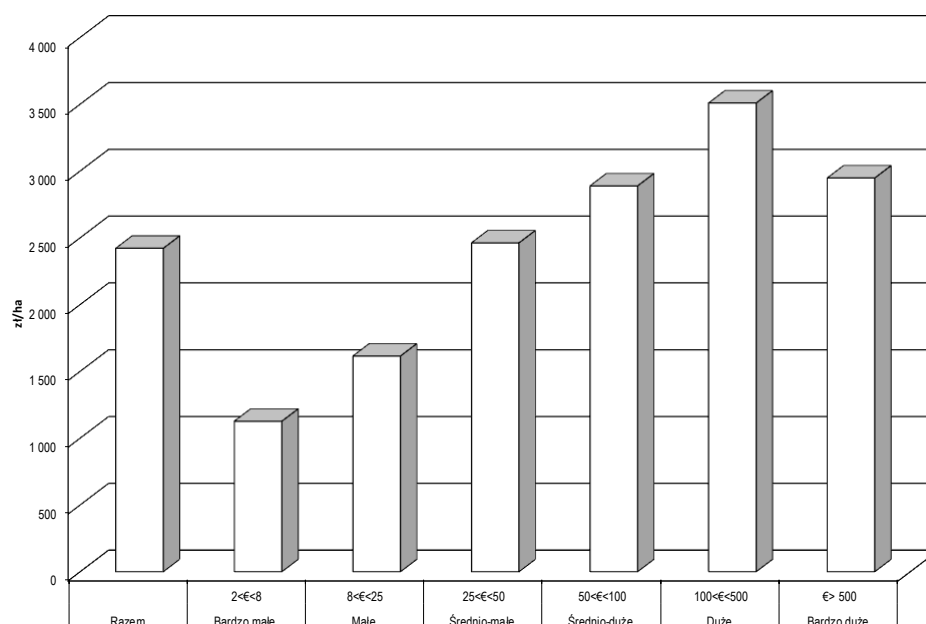
Wykres 2.2-24 Dopłaty do działalności operacyjnej oraz dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego według klas wielkości ekonomicznej

Wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych pozwala określić efektywność gospodarowania w danej grupie gospodarstw, bez względu na rodzaj własności czynników wytwórczych. Efektywność ta zwiększała się w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstw. Z ogólnego trendu wyłamały się gospodarstwa bardzo duże, w których nastąpił niewielki jej spadek. W gospodarstwach bardzo małych wartość dodana netto w przeliczeniu na 1 ha wyniosła nieco ponad 1 055 zł/ha, a w gospodarstwach dużych – prawie 2 689 zł/ha. Natomiast wartość dodana netto przypadająca na 1 hektar użytków rolnych w gospodarstwach bardzo dużych wyniosła 2 518 zł/ha (patrz: Wykres 2.2-25).

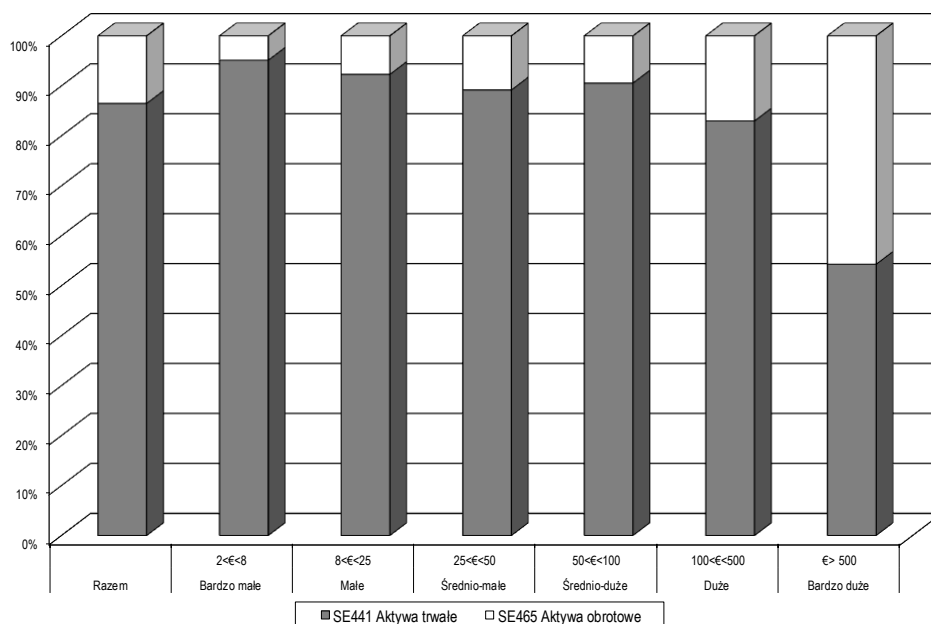
Wykres 2.2-25 Wartość dodana netto na 1 ha powierzchni użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W przypadku dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego przypadającego na 1 hektar własnych użytków rolnych powtórzył się schemat opisujący wartość dodaną netto (porównaj: Wykres 2.2-25 i Wykres 2.2-26). W gospodarstwach dużych dochód na 1 ha UR wynosił 3 508 zł/ha i był wyższy niż w gospodarstwach bardzo dużych (2 946 zł/ha).

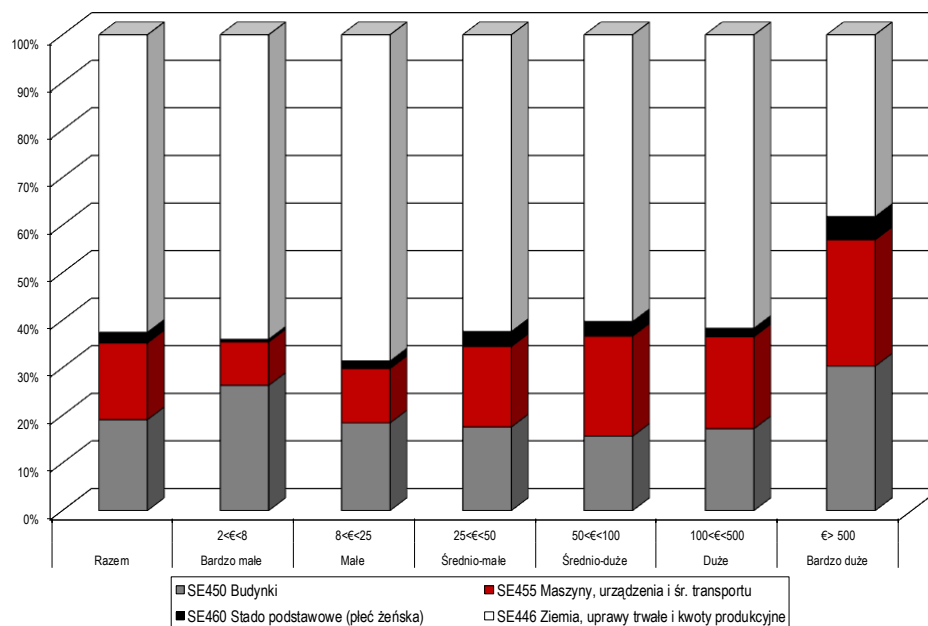
Wykres 2.2-26 Dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego na 1 ha powierzchni własnych użytków rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W gospodarstwach różniących się wielkością ekonomiczną, różna jest także struktura aktywów (patrz: Wykres 2.2-27). Zaobserwowano, że udział środków trwałych tylko nieznacznie malał w gospodarstwach do 100 tys. euro SO, natomiast był wyraźnie niższy w gospodarstwach dużych, a zwłaszcza w bardzo dużych. Z punktu widzenia możliwości odtwarzania majątku, duże gospodarstwa były w korzystniejszej sytuacji. Jest to niewątpliwie związane z udziałem majątku dzierżawionego (porównaj Wykres 2.2-6).

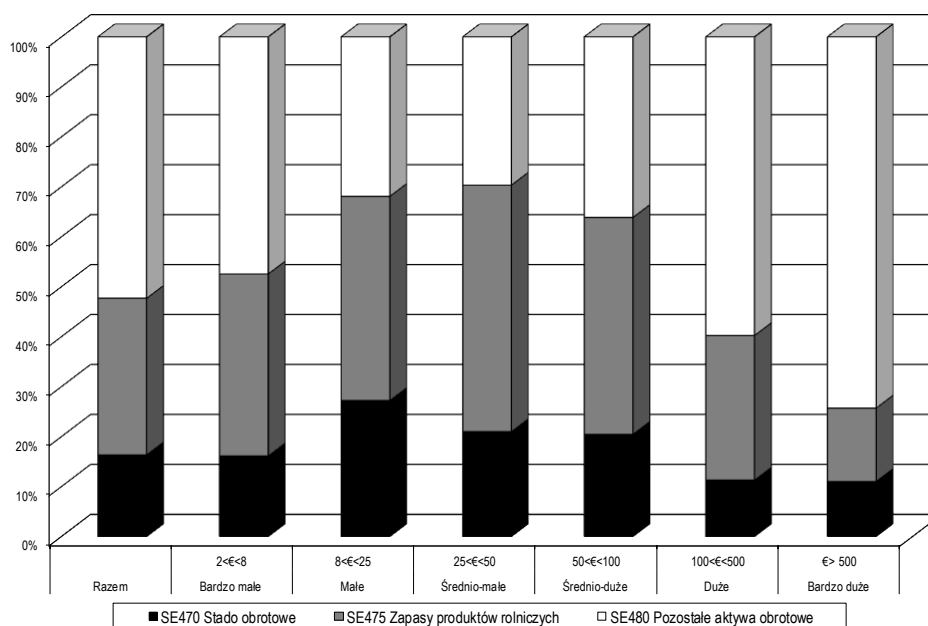
Wykres 2.2-27 Struktura aktywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze aktywów trwałych, w większości klas wielkości ekonomicznej dominowała wartość ziemi, co związane jest ze zmianą zasad wyceny ziemi własnej (patrz: str. 30). Jedynie w klasie gospodarstw powyżej 500 tys. euro SO udział ziemi był niższy i wynosił 38% (patrz: Wykres 2.2-28). Za wyjątkiem wspomnianej klasy wielkości ekonomicznej udział wartości ziemi w strukturze aktywów kształtował się na poziomie zbliżonym do przeciętnego, przy czym najwyższym udziałem ziemi w strukturze aktywów trwałych, wynoszącym ok. 67%, charakteryzowały się gospodarstwa bardzo małe i małe. Inną tendencję można zauważyć w przypadku udziału budynków i budowli, które są drugim ważnym składnikiem środków trwałych. Najniższy jego poziom odnotowano w gospodarstwach średnich. Udziały maszyn, urządzeń i środków transportu oraz stada podstawowego systematycznie wzrastały wraz z wielkością ekonomiczną gospodarstw, jedynie w gospodarstwach dużych nieznacznie się obniżyły. Największym udziałem obu tych składników aktywów trwałych charakteryzowały się gospodarstwa bardzo duże.

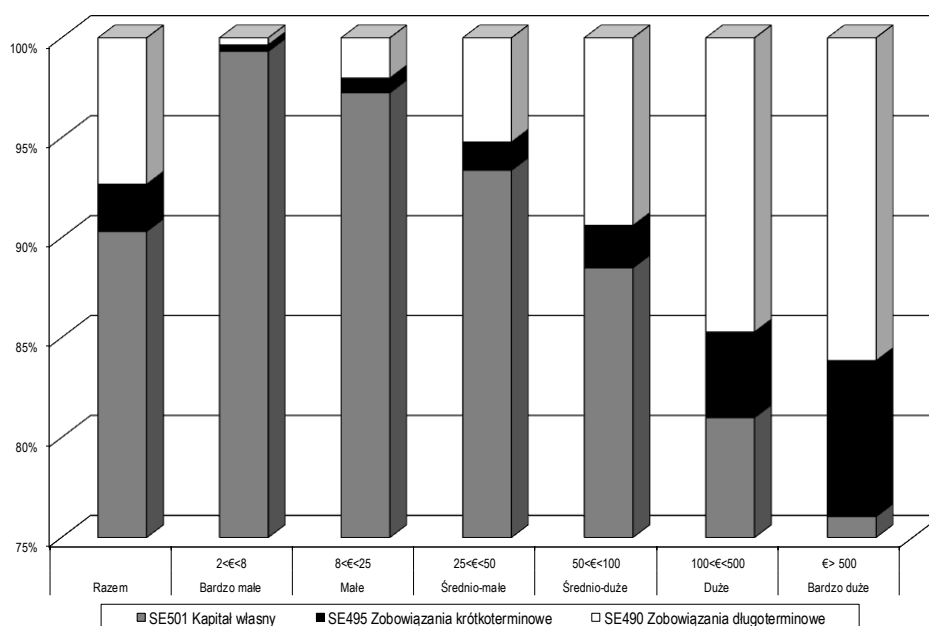
Wykres 2.2-28 Struktura aktywów trwałych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

W strukturze aktywów obrotowych, w gospodarstwach małych i średnich dominowały zapasy produktów rolniczych, a w gospodarstwach największych pozostałe aktywa obrotowe (patrz: Wykres 2.2-29). Wartość stada obrotowego miała największy udział w strukturze aktywów obrotowych w gospodarstwach małych i średnich.

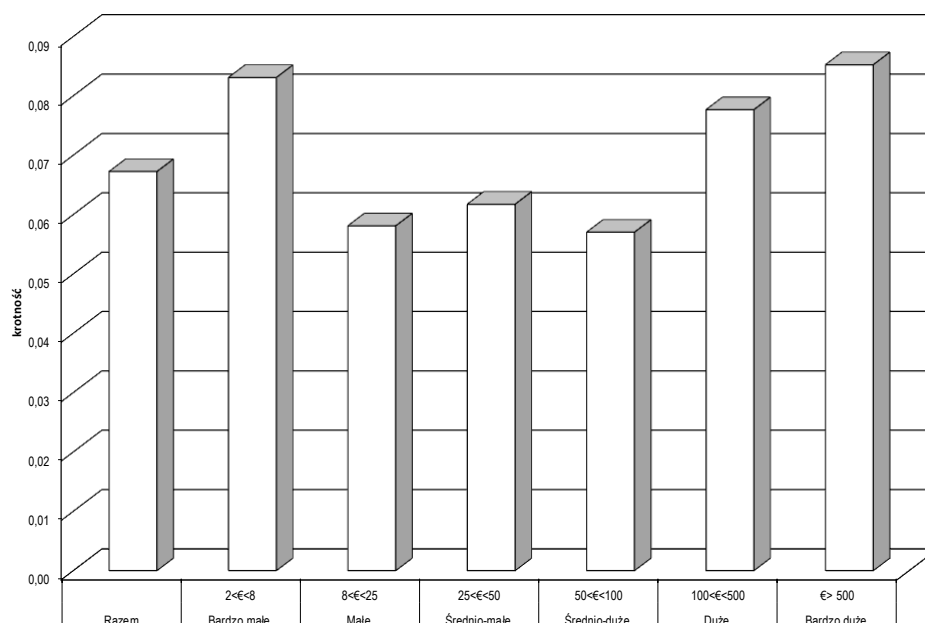
Wykres 2.2-29 Struktura aktywów obrotowych w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Struktura pasywów wykazywała również silny związek z wielkością ekonomiczną gospodarstw (patrz: Wykres 2.2-30). Im większe były gospodarstwa pod względem ekonomicznym, tym większy był udział kapitału obcego w finansowaniu majątku. Zadłużenie w dwóch największych grupach gospodarstw wahało się od 19 do 23%. Z kolei we wszystkich klasach wielkości ekonomicznej gospodarstw udział zadłużenia długoterminowego wahał się w granicach od 51% w gospodarstwach bardzo małych do 81% w gospodarstwach średnio-małych. Taka struktura zadłużenia jest bardziej korzystna z punktu widzenia gospodarstwa ze względu na dłuższe terminy spłaty i na ogół niższe odsetki.

Wykres 2.2-30 Struktura pasywów w gospodarstwach rolnych według klas wielkości ekonomicznej

Zwrot ze środków ulokowanych w majątku gospodarstwa, mierzony wartością przepływów pieniężnych (2) w stosunku do aktywów ogółem (patrz: Wykres 2.2-31) w klasach gospodarstw od bardzo małych do średnio dużych kształtował się zbliżonym poziomem. Z kolei w gospodarstwach bardzo małych i bardzo dużych był wyższy.

Wykres 2.2-31 Relacja przepływów pieniężnych (2) do aktywów ogółem według klas wielkości ekonomicznej

Wnioski

1. Najwięcej gospodarstw włączonych do pola obserwacji Polskiego FADN w regionie Pomorze i Mazury (39%) charakteryzowało się typem mieszanym. Niewiele mniejszą grupę (32%) stanowiły gospodarstwa prowadzące uprawy polowe. Zdecydowana większość gospodarstw spośród obu wymienionych typów znajduje się w klasie wielkości ekonomicznej małe (43%) i bardzo małe (27%).
2. W regionie Pomorze i Mazury, gospodarstwa o wielkości ekonomicznej do 50 tys. euro SO, a więc bardzo małe, małe i średnio-małe, stanowiły nieco ponad 86% gospodarstw towarowych.
3. Największą efektywnością gospodarowania, mierzoną relacją kosztów do produkcji, charakteryzowały się gospodarstwa prowadzące chów krów mlecznych oraz uprawy ogrodnicze. Najmniej korzystna sytuacja finansowa w 2014 roku była w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt trawożernych oraz w uprawach trwałych, w których koszty przekroczyły wartość produkcji a także w gospodarstwach prowadzących produkcję mieszaną, gdzie koszty były prawie równe wartości produkcji.
4. Produktywność ziemi mierzona wartością produkcji na 1 ha UR w gospodarstwach sklasyfikowanych według typów rolniczych i klas wielkości ekonomicznej korespondowała z intensywnością produkcji mierzoną poziomem kosztów bezpośrednich na 1 ha UR.
5. Poziom zużycia wewnętrznego (produktów wytworzonych w gospodarstwie rolnym) oraz przekazania produktów do gospodarstwa domowego wskazuje na wciąż powszechny

w polskim rolnictwie model gospodarstwa tradycyjnego o organicznej strukturze i zarządzaniu. Zjawisko to głównie obserwujemy w gospodarstwach o małej wielkości ekonomicznej oraz w gospodarstwach mieszanych (których w polu obserwacji jest najwięcej) a także nastawionych na chów zwierząt trawożernych i trzody chlewnej.

6. Najwyższą wartość dodaną netto w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych wśród grup gospodarstw ustalonych na podstawie dwóch kryteriów grupowania (TF8, ES6), uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu (13 416 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej 100 – 500 tys. euro SO (2 689 zł). Na drugim biegunie, z wartościami najniższymi znalazły się gospodarstwa wyspecjalizowane w chowie zwierząt trawożernych (1 142 zł) oraz gospodarstwa o wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (1055 zł).
7. Najwyższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego w przeliczeniu na osobę pełnozatrudnioną rodziny uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie drobiu (277 391 zł) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej ponad 500 tys. euro SO (273 142 zł). Z kolei najniższy dochód z rodzinnego gospodarstwa rolnego uzyskały gospodarstwa utrzymujące zwierzęta trawożerne (16 749 zł) oraz gospodarstwa od 2 do 8 tys. euro SO (9 012 zł).
8. Najwyższy wskaźnik relacji dopłat do dochodu z rodzinnego gospodarstwa uzyskały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt trawożernych (154%) i gospodarstwa z przedziału wielkości ekonomicznej od 2 do 8 tys. euro SO (147%). Na drugim biegunie, z najniższymi dopłatami znalazły się gospodarstwa drobiarskie (10%) oraz gospodarstwa od 100 do 500 tys. euro SO (55%).
9. Średnia wartość dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolnego w większości analizowanych typów rolniczych (z wyjątkiem gospodarstw nastawionych na uprawy trwałe, chów zwierząt trawożernych oraz gospodarstw z produkcją mieszaną) kształtowała się w 2014 roku na poziomie wyższym niż przeciętne roczne wynagrodzenie netto w gospodarce narodowej, które wynosiło w 2014r. 30 915 zł/osobę.
10. Dochód wyższy od przeciętnego rocznego wynagrodzenia netto w gospodarce narodowej (30 915 zł/osobę w 2014 r.) osiągnęły gospodarstwa znajdujące się w klasach wielkości ekonomicznej powyżej 25 tys. euro SO, których udział w polu obserwacji stanowił 30%.

EGZEMPLARZ BEZPŁATNY

Druk i oprawa: Dział Wydawnictw IERiGŻ-PIB